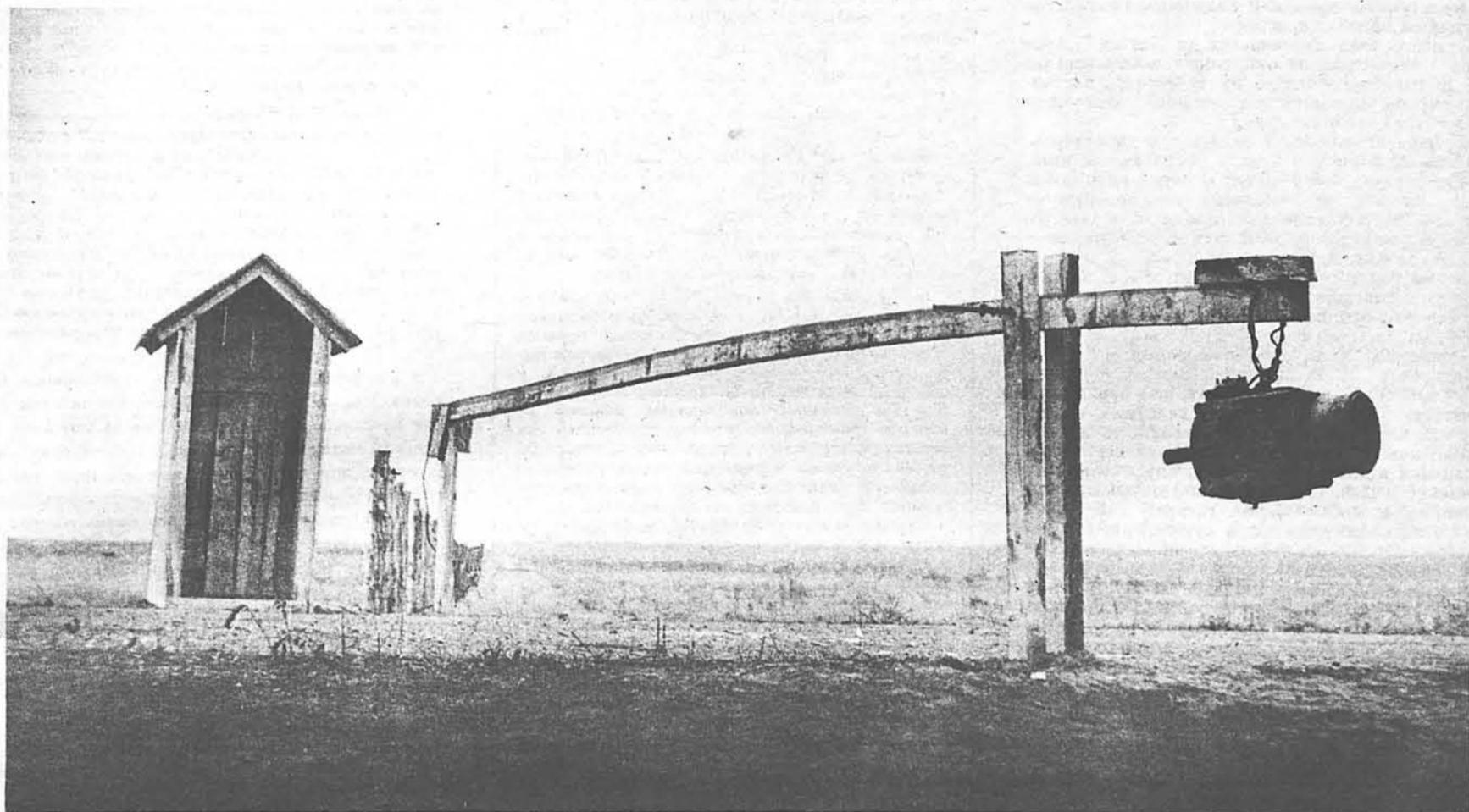

Голас Радзімы

№ 17 (2159)
26 красавіка 1990 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЯЧЫНІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

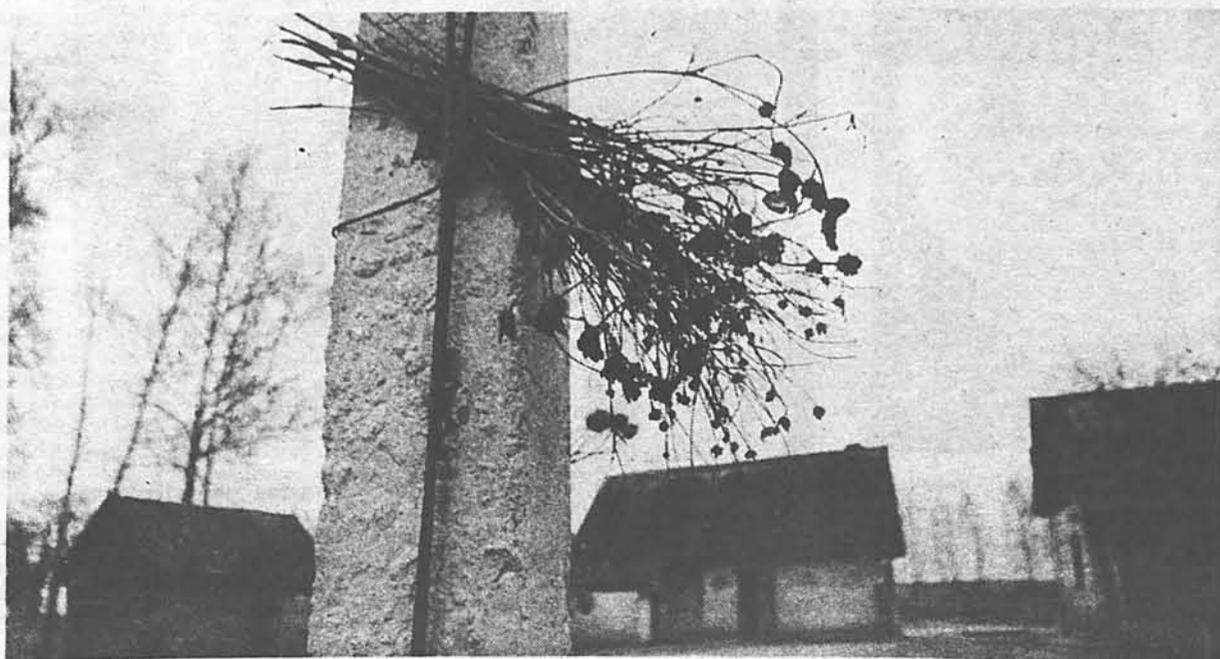
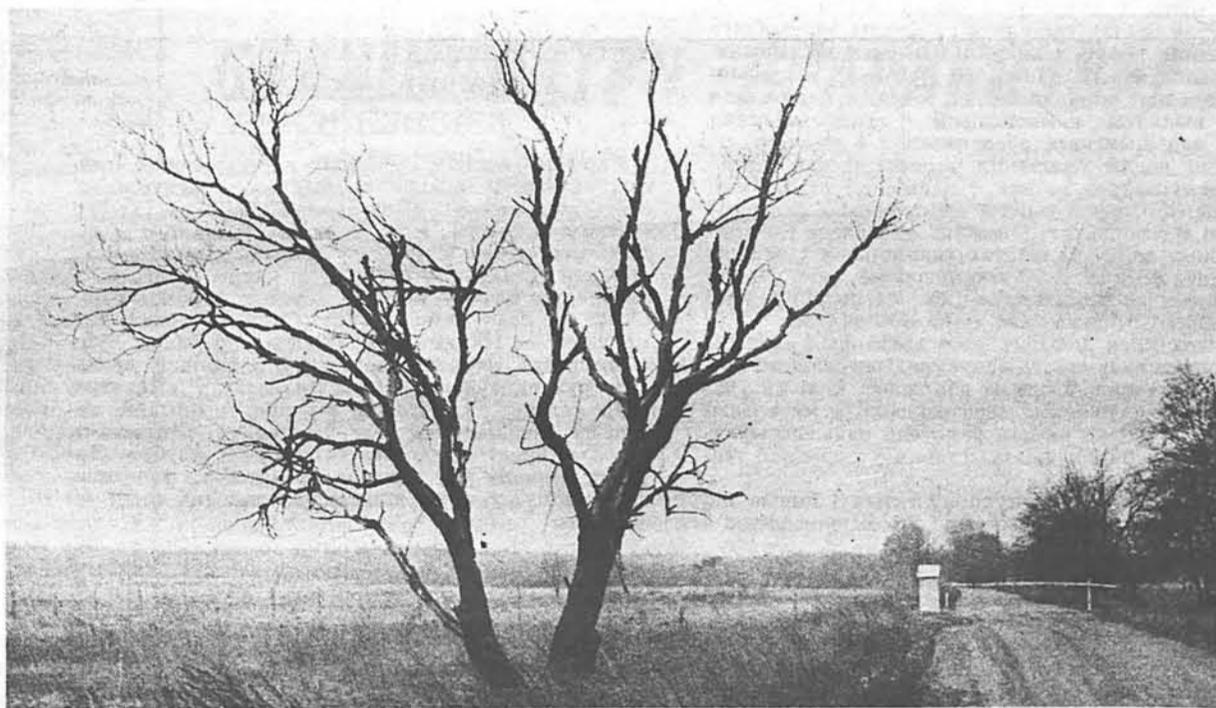

У сусветна вядомай Хатыні Вечны агонь нагадвае пра кожнага чацвёртага жыхара Беларусі, які згінуў у гады фашызму. Здавалася б, хопіць ужо на нашай зямлі такіх сумных помнікаў пакутам, гору і слязам беларусаў. Але ж не. Няўмоўны лёс пасылае новыя выпрабаванні, а жалобны спіс трагічных назваў расце і сёння. Зараз у яго трапляюць гарады, вёскі, паселішчы з «зоны». Што такое «зона»? На Беларусі на такое пытанне адкажа практычна кожны чалавек. «Зона» — гэта наша, беларуская зямля, дзе пасялілася смерць. А пасяліла яе там чарнобыльская катастрофа 1986-га года.

Сум і жалобу мінулае вайны сімвалізуе Хатынь. Сум і жалобу нашага часу сімвалізуюць Чудзяны або Малінаўка на Магілёўшчыне, дзе шчыльнасць радыяцыйнага забруджвання складае 140 кюры на квадратны кіламетр. Яны нібы помнік сучаснаму кожнаму чацвёртаму беларусу, які атрымаў большы ці меншы радыяцыйны ўдар. Можна, там таксама ўзвесці мемарыял! Але хто ж паедзе да смяртэльна небяспечнага помніка? Тады ёсць магчымасць падабраць аб'ект меншай заражанасці — скажам, 60 кюры, 40 альбо 30, 15 ці 5 — ёсць з чаго выбраць, бо 70 працэнтаў забруджанай Чарнобылем тэрыторыі краіны ляжыць менавіта ў Беларусі. Радыяцыйны «засыпанні» 23 раёны, 27 гарадоў і 2 670 сельскіх населеных пунктаў, страчана пятая частка сельгасугоддзяў. Знак гэтай нацыянальнай трагедыі вызначае цяперашняе грамадска-палітычнае, эканамічнае жыццё Беларусі, будаўніцтва грамадскага пачуцці. І вось, нарэшце, 26 красавіка, ракавы дзень на нашым календары, афіцыйна ўзяты ў чорнае абрамленне: спецыяльным указам ён аб'яўлены агульным днём жалобы, калі будзе прыспушчаны Дзяржаўны флаг БССР, пройдуць мітынгі, сходзі, шэсці. Гэта там, дзе ёсць, жывуць людзі. А ў мёртвых раёнах і 26 красавіка будзе стаяць мёртвае цішыня. Там зона...

НА ЗДЫМКАХ: так выглядаюць знакі бяды на зямлі Хойніцкага раёна на Гомельшчыне; сярод іншых населеных паселішчаў і вёска Бабчыні.

Фота А. БІРЫЛКІ.

УРАЧЫСТЫЯ СХОДЫ

ЛЕНІНСКІ ЮБІЛЕЙ

Напярэдадні 120-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна ў многіх савецкіх гарадах прайшлі ўрачыстыя сходы, прысвечаныя знамянальнай даце. Адбыліся яны і ў Мінску, і ў Маскве.

У сталіцы краіны перад прысутнымі са «Словам пра Леніна» выступіў Прэзідэнт СССР М. С. Гарбачоў. Ён, у прыватнасці, сказаў:

— Нам неабходна пераасэнсаванне Леніна, яго тэарэтычнай і палітычнай творчасці, вызваляючыся пры гэтым і ад скажэнняў, і ад кананізацыі яго вывадаў. Трэба аддзяліць тое, што належыць мінуламу, ад таго, што застаецца ў інтэлектуальнай, культурнай, духоўнай скарбніцы грамадства як актыўны элемент прагрэсу.

Але непрымальна непавага да Леніна. Амаральны і беспадстаўны амбіцыйны, мяшчанскі па сутнасці паклёп на яго як на чалавека. Бясцэнсавыя спробы паставіць пад сумненне высакародства яго мэт і чысціню думак.

Так, пара пакоўчыць з бяздумным да недарэчнасці абыходжаннем з імем і вобразам Леніна, калі яго ператваралі ў «ікону», і мы цяпер добра ведаем, навошта гэта рабілася. Але мы рашуча асуджаем знеслаўленне памяці Леніна, у чым бы гэта ні выражалася і дзе б гэта ні адбывалася — у нас або за мяжой.

Таксама ў дакладзе было заўважана, што сёння нярэдка даводзіцца чуць — а ці патрэбна была наогул Кастрычніцкая рэвалюцыя? Ці не лепш было б для Расіі «спыніцца» на Лютым?

Несумненна, Лютаўская рэвалюцыя — буйнейшая падзея ў нашай айчынай гісторыі, сказаў М. С. Гарбачоў. Але ж гэта факт, што буржуазна-рэвалюцыйны ўрад не вырашыў галоўных пытанняў расійскай рэвалюцыі — ні аб міры, ні аб хлебе, ні аб зямлі. Краіна скочвалася да агульнаабявінальнай катастрофы. Пазней, адхіляючы абвінавачванні ў тым, што бальшавікі наўмысна «залілі краіну крывёю», Ленін гаварыў: «Ці знайшоўся б на свеце хоць адзін дурань, які пайшоў бы на рэвалюцыю, калі б вы (г. зн. меншавікі і эсэры) сапраўды пачалі сацыяльную рэформу? Чаму ж вы гэтага не зрабілі?» — пытаўся Ленін.

Ленін заўсёды імкнуўся гранічна вычарпаць магчымасці палітычных рашэнняў. Гаварылі нават аб цэлай ленінскай «тэорыі кампрамісаў». «У нашым ідэале няма месца насіллю над людзьмі». Гэта — ленінскія словы. Вось у што трэба ўнікнуць усім, хто па-сапраўднаму хоча зразумець Леніна.

У ПРАКУРАТУРЫ СССР

ЗЛАЧЫНСТВА

На калегіі Пракуратуры Саюза ССР адзначана, што сістэматычна выяўляюцца факты злычыннага ігнаравання правіл радыяцыйнай бяспекі, скажэнне справаздачных даных аб аказанні медыцынскай дапамогі, крадзяжоў, а таксама парушэння правіл выплаты кампенсацый і прадастаўлення льгот, медыцынскага абследавання і лячэння.

Толькі пасля ўмяшання чарнобыльскай вахтывай пракуратуры за два з палавінай гады было спынена 350 спроб вывазу забруджанай радыенуклідамі маёмасці з г. Прыпяці, заведзена 60 крымінальных спраў па фактах пранікнення ў жыллё, якое знаходзіцца ў 30-кіламетровай зоне. Па яе патрабаваннях прыняты да дысцыплінарнай і матэрыяльнай адказнасці звыш 500 чалавек.

Прыводзіліся выпадкі, калі некаторыя калгасы тайна скупілі забруджаную радыенуклідамі жывёлу для далейшай здачы дзяржаве, калі па ўказанню рада службовых асоб вывозіліся металавырабы, якія маюць высокі ўзровень радыеактыўнасці, для далейшага выкарыстання ў народнай гаспадарцы.

Па прадпісанню пракурораў гэтыя і іншыя парушэнні законнасці спынены. Па іх заведзены і

раследуюцца крымінальныя справы, якія ў Пракуратуры СССР знаходзяцца на асобым кантролі.

Калегія падвергла вострай крытыцы работу пракуратур Украінскай ССР, Беларускай ССР, Бранскай вобласці, якія не заўсёды аператыўна і прыцэпкова рэагавалі на дапускаемыя парушэнні заканадаўства, і запатрабавала ад іх, а таксама ад пракурораў РСФСР і галоўнага ваеннага пракурора прыняць рашучыя меры для ўзмацнення пракурорскага нагляду, прымянення да вінаватых усяго персанала сродкаў, устаноўленых законам, — крымінальнага, адміністрацыйнага, матэрыяльнага і дысцыплінарнага ўздзеяння.

— У аднас урада, ЦК Кампартыі рэспублікі гучыць крытыка за маруднасць у ліквідацыі вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Што ж, напэйна, ёсць у ёй здаровы сэнс. Аднак ня-мала і наноснага, надуманага, што не адпавядае праўдзе жыцця і фактам. Сёння ўсім нам трэба аб'яднаць намаганні ў барацьбе з агульнай, падкрэсліваю гэта, бядай.

Заўважу, што ў бліжэйшы час Вярхоўны Савет СССР абмяркуе і прыме спецыяльную дзяржаўную праграму па ліквідацыі вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС. У аснову гэтай праграмы лягучы распрацоўкі ў нашай рэспубліцы. Робіцца максімум магчымага, каб як мага хутчэй ліквідаваць вынікі аварыі.

Сёння, калі мы, як гаворыцца, паразумелі, набылі горкі, але неабходны вопыт у барацьбе са страшнай бядой, многія з нашых першых дзеянняў у тую вясну 1986 года ацэньваем пайшаму. Аднак, будзем шчырымі, ні тады, у тыя страшныя дні, ні цяпер навука краіны не дае нам выразных адзначальных адказаў. У першыя гады мы, па сутнасці, дзейнічалі на-вобмацак, атрымліваючы супярэчлівыя парадкі, не маючы ніякіх канкрэтных даных і ніякай навуковай канцэпцыі. Ды і існуючая сёння канцэпцыя, што дапускае накапленне радыяцый ў арганізме чалавека да 35 бэр за 70 гадоў, не можа нас задаволіць. Кіраўніцтва рэспублікі рашуча не згоднае з ёю. Наша пазіцыя падказана сялянскай мудрасцю: там, дзе нельга ўжываць прадукты са свайго падвор'я, жыць немагчыма. І мы будзем дабівацца рэалізацыі гэтай пазіцыі.

Рэспубліка панесла каласальны матэрыяльны ўрон: у суме ён складае з улікам распаду стронцыю, цэзію і плутонію звыш 82 мільярд рублёў! Каб папоўніць яго, спатрэбіцца многія гады ўпартай працы.

(З інтэр'ю першага сакратара ЦК КПБ Я. САКАЛОВА газеце «Советская Белоруссия»).

АСВОЕНЫ ВЫПУСК

НА ШЛЯХУ ДА ДЗІСНЕЙЛЕНДА

Серыйны выпуск сучасных камп'ютэрных ігра-вых аўтаматаў асвоілі спецыялісты рэспубліканскага аб'яднання «Белатрактыв». Гэта толькі частка той працы, якая ў выніку дазволіць наладзіць індустрыю адпачынку, лічыць дырэктар аб'яднання Аляксандр Калінін. У канцы гэтага года плануецца пачаць мантаж першых атракцыёнаў. Сярод іх ёсць унікальныя. Скажам, горка для катання — 150-метровы звілісты рэйкавы пуць з «мёртвай пятлёй», па якому з вялікай хуткасцю рухаецца поезд. Няма аналагаў у «Паветра-нага палёту», дзе можна кіраваць вышынёй, павойму цікавыя каруселі «Узлёт» і «Лятаючыя пчолы», арэлі «Планета», «Буран» і «Зубр». Дарэчы, апошнія ўяўляюць сабой прыгожа аформленую лодку, у якую адначасова змогуць сесці 40 чалавек.

ГАДАВІНА ТРАГЕДЫІ

ЧАРНОБЫЛЬСКІ ВЫБУХ
У КОЖНЫМ З НАС

Чарнобыльская трагедыя зараз на слыху ва ўсёй краіне. У сувязі з ёю прыняты дзесяткі пастаноў, на ліквідацыю яе вынікаў ужо патрачаны многія сотні мільёнаў рублёў. Але бяда, на жаль, не зрабілася меншай, маштабы забруджвання не змензіліся, а на-адварот, разрастаюцца. У гэтым можна пераканацца, калі сёння пабываць на Магілёўшчыне, Гомельшчыне. Там, у зоне, добра відаць: хаця ад хлусці пра яе перайшлі пакуль толькі да паўпраўды, але ўжо вырысоўваюцца пазіцыі, робяцца зразумелымі многія раней туманныя праблемы...

На Беларусі ўсе планы на перспектыву карэкціруюцца цяпер адпаведна чарнобыльскім справам. Летась была зацверджана Дзяржаўная комплексная праграма БССР па ліквідацыі вынікаў аварыі на ЧАЭС, якая ацэньваецца ў 17 мільярд рублёў. Сума велізарная — амаль два гадавыя бюджэты рэспублікі. Без дапамогі краіны не абыйсцяся, але, на жаль, народныя дэпутаты СССР не спяваюцца з абмеркаваннем гэтага пытання — па настойліваму патрабаванню беларускай дэлегацыі праблема Чарнобыля ўключана ў парадак дня цяперашняй сесіі Вярхоўнага Савета краіны толькі дваццаць першым пунктам, і то як выключэнне.

У рэспубліцы гэтая «ўступка» ацэньваецца вельмі рэзка. Але некаторыя цэнтральныя ведамствы ў Маскве па-ранейшаму лічаць, што на Беларусі «распальваюцца нездаровыя эмоцыі»... Цяжка зразумець іх дзеянне, што нельга жыць там, дзе няма магчымасці дыхаць незаражаным паветрам, свабодна хадзіць у лес, купацца ў рэчцы, атрымліваць чыстую сельгаспрадукцыю. А зараз жа даходзіць да таго, што перад здачай бычкоў іх мыюць мылам (!), каб атрымаць чыстую прадукцыю.

Народ усё вастрэй, больш хваравіта рэагуе на падобныя факты, нездаравальную сітуацыю ў цэлым, якая склалася ў зоне. Адсюль — шквал мітынгаў, забастовак, пікетаванняў, іншых форм масавага пратэсту.

Яшчэ ў 1986-м годзе Беларусі была прапанавана праграма «70 бэр за 70 год», па якой тыя ж Чудзяны і Малінаўку трэба было не высяляць, а добраўпарадкаваць. Таму ў забруджаных раёнах асфальтаваліся дарогі, газіфікаваліся вёскі, вялося разнастайнае будаўніцтва. Многім тады не хапіла разумення, рэальнай ацэнкі сітуацыі, ведаў...

У 1987-м вучоныя зноў пабывалі ў нас і пайшлі на зніжэнне парога выжывальнасці: устанавілі новую норму — 50 бэр за 50 гадоў жыцця. Гэта схема ўжо дазволіла паставіць пытанне аб перасяленні ўсё тых жа сумна вядомых Чудзян, Малінаўкі... Зона дачакалася нараджэння чарговай і самай трывалай канцэпцыі — зараз ужо 35-бэрнай.

Летась дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР намецілі нарэшце контуры арганізаванага перасялення людзей з забруджаных тэрыторый цэлымі вёскамі, гаспадаркамі. На гэты год — з тых месцаў, дзе больш за 40 кюры на квадратны кіламетр (для гэтага трэба пабудаваць 41 пасёлак). Потым пойдучы тыя мясціны, дзе ад 15 кюры і вышэй. А некалькі месяцаў на-зад выйшлі яшчэ дзве дадатковыя ўрадавыя пастано-вы. Яны прадпісваюць паскорыць працэс перасялен-ня, дзейнічаць больш аператыўна, эфектыўна, аб'яд-наць агульныя намаганні. Але, як сведчаць сродкі масавай інфармацыі, ды і само жыццё, патрэбны ўзровень вырашэння праблемы яшчэ далёка не дасягнуты. Высветлілася між іншым, што не толькі жыллё чарнобыльскім бежанцам няпроста знайсці, але і з працаўладкаваннем клопатаў хапае. У сваю чаргу абвастралася праблема забеспячэння кваліфі-каванымі спецыялістамі ў нявыселеныя пакуль кал-гасах і саўгасах з забруджаных тэрыторый: прама-руджванне з перасяленнем выклікала масавы выезд моладзі, прыездных спецыялістаў.

Сёння робіцца зразумелым, што, акрамя матэры-яльна-эканамічных, Чарнобыль нарадзіў цэлы клуб маральна-этычных, псіхалагічных праблем. Калі па шчырасці, то не ўсюды перасяленцаў сустрака-юць як жаданых гасцей. Ды і паміж імі самімі час ад часу могуць узнікнуць спрэчкі, каму ў першую чаргу патрабуецца дапамога, бо пакуль яна не но-сіць усеагульнага характару: не хапае сіл і матэры-яльных сродкаў. А калі прыгадаць, што хутка гра-мадства можа сутыкнуцца з праблемай «чарнобыль-скіх» жаніхоў і явешт? Усё гэта яшчэ і яшчэ раз гаворыць: трэба хутчэй ратаваць людзей, ратаваць нацыю, бо сёння толькі ў зоне жорсткага кантролю знаходзіцца 30 тысяч беларускіх дзяцей! Трэба тэр-мінова будаваць новыя пасёлкі, неабходна добрая медыцынская дапамога, значна больш эфектыўныя лекі. Бо ў так званы ўсеагульны размеркаваны рэ-гістр медыкі ўжо ўнеслі 173 тысячы чалавек.

...Той, хто бываў у зоне, раскажае: там уздоўж дарог сцелецца цяжкі дым. Гэта людзі выпальваюць леташнюю траву — ім здаецца, што так спапяліцца радыяцыйная зараза і на тых месцах з'явіцца чы-стая зеляніна... Яны не вераць, што для нас, сён-няшніх, гэта зямля так і застаецца хворай. Але гэ-та жорсткая праўда...

У горадзе Хемеры (ФРГ) устаноўлена мемарыяль-ная дошка на рускіх мо-гілках, дзе пахаваны са-вецкія ваеннапалонныя. Паблізу горада ў гады другой сусветнай вайны размяшчаўся вялікі лагер

ваеннапалонных «Шта-лаг-6», дзе да 1944 года знаходзілася 97 тысяч вязняў, у асноўным, рус-кія. Лёс іх сумны. Амаль усе загінулі ад голоду; хвароб і нечалавечых умоў жыцця. Тыя з немцаў, хто не

жадае паўтарэння жаху-фашызму на сваёй зям-лі, сталі ініцыятарамі ўстаўлення мемарыяль-най дошкі, надмагільных пліт на ацалелых магі-лах, а затым і сціплага помніка ваеннапалонным на адной з алей.

Нядаўна могілкі наведа-ла група беларускіх жур-налістаў, тады і былі зроблены гэтыя здымкі. НА ЗДЫМКАХ: надма-гільны помнік рускаму салдату, які загінуў у ла-гера «Шталаг-6»; ля помніка загінуўшым.

НА ШЛЯХУ ДА ЭКАНАМІЧНАГА

СУВЕРЭНІТЭТУ

АДНОЙ са стратэгічных мэт эканамічнай палітыкі Савецкай дзяржавы з'яўляецца наданне саюзным рэспублікам статусу самастойных эканамічных рэгіёнаў у рамках адзінага народнагаспадарчага комплексу. І палітычныя працы ў саміх рэспубліках таксама сведчаць пра іх імкненне да эканамічнага суверэнітэту. Тым ліку і да поўнага, звязанага з незалежнай гаспадарчай сістэмай, адасобленай ад саюзнага комплексу ў цэлым. Але Беларусь на сённяшні момант прытрымліваецца, скажам так, умеранай эканамічнай палітыкі.

Летась урад Савецкага Саюза санкцыянаваў перавод народнай гаспадаркі нашай рэспублікі на прынцыпы самакіравання і самафінансавання. Адметнасць «беларускай мадэлі» ў паступовым пераходзе ад жорсткай цэнтралізацыі ў эканоміцы да гаспадарчай са-

маргарынавай прадукцыі Беларусі, Украіны, Расіі, Арменіі, Грузіі, Малдавіі, іншых саюзных рэспублік.

Перадача іх у рэспубліканскае падпарадкаванне парушыла шматгадовыя ўстойлівыя сувязі. У мінскага завода, у прыватнасці, пачынаючы са студзеня, узнікла вострая праблема з металічнымі накрыўкамі для слоікаў, якія дагэтуль пастаўлялі прадпрыемствы Украіны і Малдавіі. Справа ў тым, што ўрады гэтых рэспублік «замарозілі» цэнтралізаваныя пастаўкі накрывак у Беларусь у сувязі з уласным попытам на іх. Аднак некаторыя прадпрыемствы былога саюзнага ведамства ўсё ж збераглі ранейшыя цесныя вытворчыя сувязі. Аднымі з найбольш надзейных дзелавых партнёраў аказаліся заводы Ервана і Тбілісі. Яны не перапынялі пастаўкі, у прыватнасці, армянскае прадпрыемства, нягледзячы на ўсе складанасці грамадскай сітуацыі ў Закаўказзі, выкліканыя міжнацыянальнымі канфліктамі. Надзейнасць жа ў эканамічных сувязях — рэч вельмі каштоўная.

Надзейнымі партнёрамі з'яўляюцца і самі мінчане. Мінскі завод атрымаў асабістае запрашэнне ўступіць у асацыяцыю маргарынавых прадпрыемстваў пры расійскім Дзяржапраме. Асацыяцыя як гаспадарчая структура ствараецца ў адрозненне ад існаваўшага ведамства не «зверху», а «знізу», гэта значыць самімі працоўнымі калектывамі на добраахвотнай аснове. Мінчане далі станоўчы адказ на запрашэнне. Ужо адбыўся ўстаноўчы з'езд асацыяцыі.

З'яўленне асацыяцыі выклікана не толькі часовай неабходнасцю. Гэта і разумнае перспектывае гаспадарчае рашэнне, прадывітанае дзейнасцю эканамічных законаў. У прыватнасці, прынцып інтэграцыі — сёння адзін з самых прагрэсіўных кірункаў развіцця сусветнай эканомікі. І, наадварот, тэрытарыяльная замкнёнасць — фактар, які стрымлівае эканоміку. Мінскі маргарынавы завод атрымлівае за межамі рэспублікі каля 50 працэнтаў сыравіны. У той жа час каля палавіны яго гатовай прадукцыі і вывозіцца з Беларусі. Мінскім маргарынам цалкам забяспечваецца, у прыватнасці, Літва, якая аб'явіла сябе нядаўна незалежнай дзяржавай.

Па аднаму Мінскаму маргарынаваму заводу, безумоўна, цяжка меркаваць пра ўвесь працэс пераходу Беларусі на гаспадарчую самастойнасць. І ўсё ж асмелюся выказаць думку, што наша мадэль пераходу, якая мае паступовы характар, ва ўмовах высокай цэнтралізацыі і маналізацыі эканомікі найбольш аптымальная, будзе суправаджацца найменшай колькасцю непажаданых з'яў. Праўда, многімі гаспадарнікамі адзначаецца, што некаторыя бакі працэсу патрабуюць паскарэння, у прыватнасці, перадача Беларусі правоў самастойнага наладжвання шырокіх эканамічных зносін з замежнымі краінамі. Вядома, што маргарынавая прамысловасць атрымала высокае развіццё ў Швецыі Галандыі, Даніі. І, безумоўна, прамы выхад на гэтыя краіны, вытворчага, навукова-тэхнічнага вопыту, быў бы вельмі для мінчан карысны.

М. ДАШУК.

ЦЭНТР ЗДAROУЯ У МАГІЛЁВЕ

Контроль за здароўем жыхароў вобласці возьме на сябе новы кансультацыйна-дыягнастычны цэнтр, што адкрыўся ў Магілёве. Гэтым прыгожым чатырнаццаціпавярховым асабняком у абласным цэнтры збіраліся памножыць колькасць адміністрацыйных будынкаў. Тут меркавалася размясціць вылічальны цэнтр Дзяржбанка. Па ініцыятыве мясцовых органаў улады будынак пераафіліравалі. Ініцыятыўным спосабам у сціслы тэрмін распрацавалі праект. Прамысловыя прадпрыемствы, будаўні-

чыя і іншыя арганізацыі горада памаглі зрабіць перапланіроўку і аддзелку кабінетаў, лабараторый. У выніку медыцынскі цэнтр уведзены ў строй удвая хутчэй нарматыўнага тэрміну. Цяпер у вышынным будынку размясцілася дзесяць кансультацыйна-дыягнастычных аддзяленняў. Найноўшая медыцынская тэхніка, якой яны аснашчаны, дазваляе склаці поўную карціну стану здароўя чалавека. Інфармацыя паступае ў банк даных. На яе падставе ўрачы кансультацыйнай паліклінікі гэтага ж цэнт

даюць рэкамендацыі па лячэнню таго ці іншага захворвання. Прапускная здольнасць новай медыцынскай устаноўкі восемсот наведванняў у дзве змены. У першую чаргу яе супрацоўнікі мяркуюць правесці старанна агляд жыхароў з зоны, якая пацярпела ад аварыі на Чарнобыльскай АЭС.

НА ЗДЫМКАХ: магілёўскі кансультацыйна-дыягнастычны цэнтр; у кабінете ультрагукавой дыягностыкі.

Фота С. ЖАЛУДОВІЧА.

ПАШЫРАЕЦА МІЖНАРОДНАЕ СУПРАЦOУНІЦТВА

«САВІНЦЭНТР» ПРАПАНОЎВАЕ...

Звыш 350 мерапрыемстваў у год праводзіць «Савінцэнтр». Гэта ўсесаюзнае аб'яднанне займаецца камерцыйнай і тэхнічнай эксплуатацыяй Цэнтру міжнароднага гандлю і навукова-тэхнічнага супрацоўніцтва (ЦМГ) у Маскве. З яго дапамогай за 10 гадоў заключаны многія тысячы ўзаемавыгадных здзелак. Паслугамі «Савінцэнтра» карыстаюцца да 50 тысяч бізнесменаў штогод.

Савецкі рынак, лічаць заходнія бізнесмены, выгады абяцае вялікія, але і рызыка, на іх думку, немалая. І адна з прычын такой павышанай асцярожнасці — недахоп інфармацыі.

Менавіта гэтаму боку дзейнасці сёння ўдзяляецца ў Цэнтры міжнароднага гандлю найбольшая ўвага, — сказаў генеральны дырэктар «Савінцэнтра» Аляксандр Падвалокі. — У прыватнасці, уведзены новы від паслуг — забяспечэнне кліентаў дзелавой інфармацыяй. Ствараецца банк даных: эканамічных, юрыдычных, тэхнічных, неабходных для камерцыйнай работы. Гэтым займаецца створаная нядаўна фірма «Інфармцэнтр». Акрамя таго, яна праводзіць прэсканферэнцыі, брыфінгі і іншыя мерапрыемствы для сродкаў масавай інфармацыі. Сфера яе дзейнасці таксама — рэклама, прэзентацыі савецкіх арганізацый, сумесных прадпрыемстваў і замежных фірм. Словам, усё, што садзейнічае ўзаемаразуменню і даверу партнёраў.

Перспектыўная і такая новая форма работы другой фірмы — «Інтаркангрэс», як правядзенне інфармацыйных форумаў. Мэта — знаёміць бізнесменаў са зменамі, што адбываюцца ў народнай гас-

падарцы Савецкага Саюза, у тым ліку ў яго знешнеэканамічным комплексе, у выніку перабудовы, якая праходзіць у краіне. Дарэчы, пераважная большасць сустрэч дзелавых людзей Захаду з савецкімі партнёрамі праводзіцца пры садзейнічання фірмы «Інтаркангрэс». Яе сфера — правядзенне мерапрыемстваў любога характару і маштабу, як буйнога кангрэса, так і семінара ці выстаўкі-адбору тавараў для вузкага кола спецыялістаў.

Партнёрамі «Інтаркангрэса» сталі «Сатра карпадэйшн» (ЗША), «Куртоулдз Сентрал» (Вялікабрытанія), «Міцуі» (Японія), Індыйская асацыяцыя экспарцёраў абытку і многія іншыя. Пастаянна працуюць з савецкай фірмай таксама «Дзірос АБ» (Швецыя), «Інтармедзіа Інтарэшнл» і «Інтар-экспо» (Італія), «Бары Марцін Трэвел» (Вялікабрытанія), «Ост Хандэль Кансалцінг», які актыўна садзейнічаюць прыцягненню замежных фірм да ўдзелу ў мерапрыемствах «Савінцэнтра».

Тым самым вырашаецца адна з галоўных задач ЦМГ — садзейнічаць наладжванню і развіццю гандлёва-эканамічных і навукова-тэхнічных сувязей паміж Усходам і Захадам, — падкрэсліў Аляксандр Падвалокі. — Прычым «Савінцэнтр» аказвае прадстаўнікам дзелавога свету самыя розныя паслугі — ад пошуку партнёраў да садзейнічання ў заключэнні ўзаемавыгадных здзелак. Вядома, работы ў гэтай галіне значна прыбавілася з прадастаўленнем права самастойнага выхаду на замежны рынак практычна ўсім буйным савецкім прадпрыемствам і кааператывам.

Вялікія надзеі на расшырэнне гэтай дзейнасці ўскладаюцца ў сувязі з намерам Гандлёва-прамысловай палаты СССР, куды, дарэчы, уваходзіць «Савінцэнтр», стварыць сетку цэнтраў, падобных ЦМГ, у розных рэгіёнах краіны, у прыватнасці ў Кіеве, Мінску, Тбілісі. Нагадаем, што Маскоўскі цэнтр — адзін з буйнейшых у свеце. У яго комплексе ёсць усё, што неабходна для дзелавых людзей. Да іх паслуг камфартабельная гасцініца, атэль кватэрнага тыпу, абсталяваны сучаснай аргтэхнічай будынак офісаў, кангрэс-цэнтр з заламі, аснашчанымі ўсім сродкамі для правядзення міжнародных форумаў. Цяпер у ЦМГ размяшчаюцца каля 80 прадстаўніцтваў акрэдытаваных у СССР замежных фірм, банкаў і авіякампаній больш чым з 20 краін, у асноўным Аўстрыі, ФРГ, Вялікабрытаніі, Японіі, Італіі.

Маскоўскі цэнтр будзе развівацца. Магчыма, гэты абмежаваны, хаця патэнцыял «Савінцэнтра» для камерцыйнай работы далёка не вычарпаны. Пакуль з пяці бізнесменаў, якія звяртаюцца, абслугоўваецца толькі адзін. Каля 100 фірм чакаюць атрымання плошчы пад офісы. Словам, матэрыяльна-тэхнічная база мае патрэбу ў істотным расшырэнні. Таму побач з цяперашнім ЦМГ вядзецца будаўніцтва яго другой чаргі, куды ўвойдзе гасцініца тыпу «Інтарконтиненталь», а таксама адміністрацыйны корпус з вылічальным цэнтрам і ўсім неабходным абсталяваннем для прадстаўнікоў фірм і банкаў. І тады гэта будзе адзін бізнес-цэнтр Масквы, які адпавядае самым высокім патрабаванням.

ШТО ЗГУБІЛІ, ШТО ЗНАЙШЛІ

мастойнасці. У рамках гэтай мадэлі з саюзнага ў рэспубліканскае падпарадкаванне перададзены шэраг народнагаспадарчых звянаў. У прыватнасці, удзельная вага прамысловай прадукцыі, выпускаемай прадпрыемствамі, якія знаходзяцца ў распараджэнні рэспублікі, у агульным аб'ёме ўзраста з 7 да 50 працэнтаў.

Якімі з'явіліся суправаджаецца працэс дэцэнтралізацыі савецкай эканомікі? Як успрымаецца яна працоўнымі калектывамі, каго непасрэдна закранае? Адказы на пастаўленыя пытанні я вырашыў атрымаць на канкрэтным прадпрыемстве, якое перайшло сёлетня з саюзнага ў рэспубліканскае падпарадкаванне — на Мінскім маргарынавым заводзе.

Да сёлетняга года ён знаходзіўся ў складзе «Саюзмаргарынапрама» — усесаюзнага аб'яднання па вытворчасці маргарынавай прадукцыі. З 1 студзеня перададзены ў распараджэнне Дзяржапрама МДЗР. Здавалася б, такі ход падзей павінен быў выклікаць толькі станоўчую рэакцыю ў працоўным калектыве. Ва ўсякім разе да гэтай высновы падводзіць сэнс, на якім і грунтуецца цяга да гаспадарчай самастойнасці. Аднак на справе аказалася інакш. Гаворыць Жан Віткоўскі, начальнік плановага аддзела завода:

— Рашэнне аб ліквідацыі саюзнага ведамства і перадачы завода ў рэспубліканскі арганізм мы ўспрынялі без завадальнення. Прычыны такіх стрыманых адносін маюць выключна эканамічны змест. На прадпрыемстве намяцілася ўскладненне гаспадарчай сітуацыі, узнікненне цяжкасцей, у першую чаргу ў матэрыяльна-тэхнічным забяспечэнні.

Трывогі, выказаныя кіраўніком адной з эканамічных служб завода, на жаль, спраўдзіліся. І ў гэтым нічога дзіўнага няма. Чаму? Як паведамілі мне на прадпрыемстве, ліквідаваны «Саюзмаргарынапрам», у які ўваходзіла 24 аднаціпныя прадпрыемствы з розных рэгіёнаў краіны, праіснаваўшы звыш двух дзесяцігоддзяў. За гэты час падзел працы ў тэхналогіі вырабу канчатковай прадукцыі прывёў да высокай ступені кааперацыі між імі. Адзіная навуковая і тэхнічная палітыка, агульныя вытворчыя праблемы, безумоўна, зблізілі, зрабілі ўзаемазалежнымі прадпрыемствы па вытворчасці

ДЫЯЛОГ З ВУЧОНЫМ МІКОЛАМ ЕРМАЛОВІЧАМ

Прычынай для напісання гэтага матэрыялу паслужыў эпізод, быццам бы і назначы. Не як у адной з перадач Гродзенскага тэлебачання прамільную сюжэт пра гісторыка і археолага Тэадора Нарбута, які нарадзіўся ў Воранаўскім раёне і там жа пахаваны. У свой час скончыў Віленскі ўніверсітэт, быў ваенным інжынерам рускай арміі. Шмат пісаў пра беларускі і літоўскі народы на мовах рускай і польскай. Ці то з дня нараджэння, ці то з дня смерці (1784—1864) адзначалася юбілейная дата. Да магільна ўскладзі кветкі прадстаўнікі і Беларусі, і Літвы, але падалося дзіўным, калі Т. Нарбут чамусьці быў названы літоўскім вучоным... Каторы раз падумалася: адкуль бяруцца гэтыя і навуковыя, і літаратурныя, і тэрытарыяльныя прэтэнзіі літоўцаў, і да чаго яны прывядуць.

Мінуў нейкі час, і ў рэдакцыі адбылася цікавая гаворка з аўтарытэтным беларускім гісторыкам Міколам Ермаловічам, які многія гады прысвяціў вывучэнню эпохі стварэння Вялікага княства Літоўскага, пералягаючы і перавасноўваючы гістарычныя крыніцы, што датычацца нашай далёкай мінуўшчыны. У кніжцы «Па следках аднаго міфа» М. Ермаловіч прапануе сваю канцэпцыю стварэння і гісторыі Вялікага княства Літоўскага і пацвярджае яе спасылкамі на крыніцы.

— У гістарычнай навуцы была трывалая думка, — пачаў Мікола Іванавіч, — што ўтварэнне Вялікага княства Літоўскага ў сярэдзіне XIII стагоддзя пачалося з заваявання літоўскім князем Міндоўгам беларускіх земляў і ў першую чаргу так званай Чорнай Русі з гарадамі Навагародкам, Слонімам, Гародняй і г. д.

Быццам бы існавала Літоўская дзяржава, якая заваявала ўсю Беларусь, вялікую частку Украіны і значную частку Расіі. Мяржэ ішла амаль што каля Мажэйска. Гэта ведаў кожны літовец, кожны школьнік і быў перапоўнены патрыятычным пачуццямі. Але аказалася, што кароль жа голы. Ніякага заваявання Літвой іншых земляў не было.

Аднак адкуль пайшла гэтая памылка?

Ніводная ж гістарычная крыніца не пацвярджае літоўскага заваявання Чорнай Русі і іншых беларускіх земляў, што нібыта і з'явілася пачаткам утварэння Вялікага княства Літоўскага. Учываючыся ў крыніцы, я ўбачыў, што сцвярджае такое ўзнікла ў сярэдзіне XVI стагоддзя, каб ідэалагічна абгрунтаваць права Вялікага княства Літоўскага на беларускія землі, значная частка якіх у той час была занята войскамі Івана Грознага. Думка гэта стала традыцыйнай, доўгі час не пераглядалася і пераходзіла з адной гістарычнай працы ў другую.

Значнай перашкодай для аб'ектыўнага асвятлення працэсу ўтварэння Вялікага княства Літоўскага з'яўляецца агульнасамілітанне летапіснай, гістарычнай Літвы з усходняй часткай сучаснай Літвы. У XI—XIII стагоддзях пад уласна Літвой разумелася тэрыторыя Верхняга Панямоння. Яна ўрэзалася клінам паміж Полацкай, Турава-Пінскай і Навагародскай землямі і з'яўлялася адной з гістарычных абласцей Беларусі. Зразумела, што пры аб'яднанні гэтых земляў яна не магла не ўвайсці ў склад тэрыторыі Беларусі як адна з яе састаўных частак. Акружана з усіх бакоў крывічамі і дрыгавічамі, яна ўжо ў XII—XIII стагоддзях у значнай частцы сваёй была асімілявана і каланізавана.

Толькі ў XIV стагоддзі, калі сталіца Вялікага княства Літоўскага з Навагародка была перанесена ў Вільню, назва Літва пачынае пераходзіць на тэрыторыю сучаснай Літвы, землі, якія ў сваёй усходняй частцы называліся Аўкштайціяй, а ў заходняй — Жамойціяй, ці

Жмудзю. Апошняя назва ўжывалася яшчэ і ў XIX стагоддзі.

— А сучасная Літва ўваходзіла ў склад Вялікага княства Літоўскага?

— Безумоўна, уваходзіла. Яшчэ са школьных падручнікаў, як мы цяпер разумеем, надзвычай павярхоўных і тэндэнцыйных, нашы вучні даведваюцца, што ў XIII—XIV стагоддзях літоўскія князі паступова падначальваюць сваёй уладзе беларускія землі і гаспадары на іх. Здаецца, гэтым звесткі пра Вялікае княства Літоўскае і абмяжоўваюцца!

— Сапраўды, падручнікі да крыўднага абьяквы да асвятлення беларускай гісторыі. Як я ўжо зазначаў, ніякага літоўскага заваявання беларускіх земляў не было і быць не магло. Нідзе і нікім не даказвалася, а толькі сцвярджалася, што літоўскі князь Міндоўг прыйшоў дзесьці з-пад Вільні, заваяваў Навагародак і зрабіў яго сваёй сталіцай. А чаму ён не ўзвысіў уласны ўладанні?

К сярэдзіне XIII стагоддзя Навагародак (ці як мы сёння гаворым Наваградук) стаў буйнейшым эканамічным і культурным цэнтрам Беларусі. Стаяў ён на багатых урадлівых землях, славіўся сваімі рамёствамі, асабліва вызначаліся кавалі па золату і ювеліры. Багатым феадалам і гарадской знаці рабілася цесна ў рамках Навагародскай зямлі, і яны ўзялі ў свае рукі справу аб'яднання ўсіх беларускіх земляў. Сцвярджаюць, што ў гэты час беларускія землі пагрэзлі ў міжусобіцах, не пацвярджаюцца летапісамі, ніводнай міжусобнай вайны не зарэгістравалі і нямецкія хронікі.

У XII—XIII стагоддзях аслаблены крывічамі, паступова страчвае магутнасць Полацк, які да гэтага часу фактычна быў палітычным цэнтрам Беларусі. Цяпер цэнтр перамяшчаецца з Падзвіння ў Панямонне, у Навагародак. У сілу развіцця свайго эканамічнага патэнцыялу ён быў у стане ўзяць у свае рукі аб'яднанне беларускіх земляў. Аднак аб'яднанню перашкаджала летапісная Літва, якая, як я ўжо падкрэсліваў, ўрэзалася клінам паміж Навагародскай і Турава-Пінскай землямі. Каб пашырыць сваю ўладу на Полацкую і Турава-Пінскую землі, Навагародку трэба было перш за ўсё заваяваць Літву. Вось тут мясцовыя феадалы і выкарысталі Міндоўга.

— Як жа гэта разумець: літоўскі князь Міндоўг заваяваў Літву?

— Сапраўды дзіўна, што ніхто з даследчыкаў не звярнуў увагі на выраз з Іпацьеўскага летапісу: «Міндоўг Літву зане». Словы ж гэтыя поўнаасцю аб'яўляюць сцвярджае, што літоўскі князь заваяваў Чорную Русь. Міндоўг заняў Літву, і менавіта з Навагародка, куды ўцёк, ратуючыся ад сваіх суплячненнікаў, пацярпеўшы паражэнне ў міжусобнай барацьбе. Міндоўг быў сапраўднай знаходкай для навагародскіх феадалаў, якія выкарысталі наёмніка для заваявання літоўска-балцкіх земляў. Для кожнага перабжчыка з Літвы было абавязковым прыняцце хрысціянства. Тое ж самае зрабіў і Міндоўг, аб чым паведамляецца ў Густынскім летапісе: «Міндоўг прыяць веру хрысціянскую от Востока со многими своими бояры... непоминозе же сын его Войшлек постримается во ино-

чество». Ранейшыя даследчыкі, на жаль, і на гэта летапіснае паведамленне не звярнулі ўвагі. Факт жа прыняцця літоўскім князем хрысціянства «от Востока» пацвярджае, што ён не заваяваў Навагародак, а быў абраны тут князем, як пазней Даўмонт у Пскове.

Аднак першая спроба заваявання Літвы Навагародскай зямлёй закончылася няўдачай. Канчаткова пакарыў яе і заклаў трывалы падмурок новай дзяржавы, а менавіта Вялікага княства Літоўскага, сын Міндоўга — Войшалк, тонкі і хітры палітык, які ў сваёй барацьбе абаніраў-

магло. У дачыненні да Вялікага княства Літоўскага такая з'ява тлумачылася нейкім «двоеўладдзем»: палітычная ўлада была быццам бы за літоўскімі князямі, а пануючая культура за «рускім племем». У старой гістарыяграфіі сцвярджалася: маўляў, літоўскія князі заваявалі славянскую тэрыторыю і, каб кіраваць такой вялізнай дзяржавай, павінны былі прыняць мову і культуру народа, які складаў большасць на гэтай зямлі. Абсурднае сцвярджае. Славянскі характар Вялікага княства Літоўскага быў ужо прадвызначаны пры яго

водства вяліка на гэтай мове. — І тое, што мы мелі ў канцы XIX стагоддзя (я маю на ўвазе «Нашу ніву», пісьменнікаў, якія вакол яе гуртаваліся, выдавецтва), было гістарычна падрыхтавана!

— Канешне. Таму што беларусы глядзелі на Вільню як на свой горад. І «Наша доля», «Наша ніва» выходзілі менавіта тут. Перапіс 1897 года стаў у нейкім родзе адкрыццём. 56 працэнтаў насельніцтва Вільняскай губерні называлі сябе беларусамі. У Вільні жылі палякі, яўрэі, беларусы, рускія і лічанія літоўцы, недзе каля дзвюх тысяч. Карэннае насельніцтва ад Вільні да Трокаў гаварыла на беларускай мове. Так пісалі ў XIX стагоддзі, але мажэ і зараз паехаць і паслухаць, на якой мове гавораць у гэтай мясцовасці. Пачуецца, што ў асноўным па-беларуску.

Я не перастаю дзівіцца, чаму гэта літоўцы выступаюць супраць пакта Молатава — Рыбентропа. Яны ж ад яго выйгралі. Па гэтаму дагавору ім аддалі Вільню і Віленскую вобласць, спрадвечна беларускія землі.

На сесіі Вярхоўнага Савета СССР Молатаў гаварыў прыкладна так: «Мы знаём, што там жыве не літоўскае насельніцтва, але паколькі Вільня цесна звязана з літоўскай гісторыяй, была сталіцай Вялікага княства Літоўскага, мы ім аддаём Вільню».

— Зноў-такі бльтаніна з гістарычнай Літвой і сучаснай!

— Зноў бльтаніна і недасведчанасць. І яшчэ гістарычная несправядлівасць. Пачынаючы з Брэсцкага міру, быў вельмі неспрыяльны перыяд у гісторыі Беларусі. Яна фактычна ператварылася ў разменную манету. Частку аддалі немцам (потым, праўда, вярнулі), Заходнюю Беларусь — Польшчы, нейкія тэрыторыі адышлі да Літвы і Латвіі. Ёсцюды абыходзіліся без беларусаў. Пры заключэнні Рыжскага дагавора ў 1921 годзе былі дэлегацыі РСФСР і Украіны, а з Беларусі, хаця яна ўжо была абвешчана рэспублікай, нікога не было. І не было каму закінуць за яе слоўца.

Я ўпэўнены, што нашы народныя дэпутаты павінны ўзняць сёння тэрытарыяльнае пытанне. Залішня далікатнасць у адносінах да літоўцаў, якія паводзіць сябе ў прыгранічных раёнах Беларусі, мякка кажучы, некарэктна, здаецца мне непраўданай.

Канцоўку гэтай гутаркі дапісала жывіца. І кропка яшчэ не пастаўлена. З Міколам Ермаловічам мы сустракаліся ў пачатку сакавіка, а ў канцы месяца з'явілася Заява Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, у якой гаварылася аб лёсе «спрадвечна беларускіх тэрыторый», што ў кастрычніку 1939 года без паведамлення і згоды Беларускай ССР былі перададзены Літоўскай рэспубліцы. Дагавор паміж Прэзідыумам Вярхоўнага Савета СССР і Прэзідэнтам Літоўскай рэспублікі, згодна з якой ад Беларусі адрываліся горад Вільня і Віленская вобласць, быў вынікам заключэння пакта Молатава — Рыбентропа і страціў сілу ў момант нападу Германіі на СССР.

Вядома, мне хацелася пачуць рэагаванне Міколы Іванавіча на гэты важны для беларускага народа дакумент. Я пазваніла ў Маладзечна, дзе жыве вучоны, і, задаўшы пытанне, пачула ўзбуджаны голас:

— Прэтэнзіі нашы справядлівыя, хаця яўна запозненыя. Я поўнаасцю за патрабаванні, выказаныя ў Заяве. Зараз вельмі адказны момант. Літоўцы вырашаюць свой лёс. Гэта іх справа. Тэрытарыяльныя ж прэтэнзіі да іх з боку беларусаў абгрунтаваныя, трэба даказаць і дабівацца, каб яны былі задаволены.

Гутарку вяла
Дзіяна ЧАРКАСАВА.

КРОПКА ЯШЧЭ НЕ ПАСТАЎЛЕНА

— Сапраўды, падручнікі да крыўднага абьяквы да асвятлення беларускай гісторыі. Як я ўжо зазначаў, ніякага літоўскага заваявання беларускіх земляў не было і быць не магло. Нідзе і нікім не даказвалася, а толькі сцвярджалася, што літоўскі князь Міндоўг прыйшоў дзесьці з-пад Вільні, заваяваў Навагародак і зрабіў яго сваёй сталіцай. А чаму ён не ўзвысіў уласны ўладанні?

К сярэдзіне XIII стагоддзя Навагародак (ці як мы сёння гаворым Наваградук) стаў буйнейшым эканамічным і культурным цэнтрам Беларусі. Стаяў ён на багатых урадлівых землях, славіўся сваімі рамёствамі, асабліва вызначаліся кавалі па золату і ювеліры. Багатым феадалам і гарадской знаці рабілася цесна ў рамках Навагародскай зямлі, і яны ўзялі ў свае рукі справу аб'яднання ўсіх беларускіх земляў. Сцвярджаюць, што ў гэты час беларускія землі пагрэзлі ў міжусобіцах, не пацвярджаюцца летапісамі, ніводнай міжусобнай вайны не зарэгістравалі і нямецкія хронікі.

Аднак, калі далучэнне Літвы, Нальшчанаў і Дзьяволты да Навагародка было гвалтоўным, то далучэнне Пінска, Полацка, Віцебска і іншых беларускіх абласцей праходзіла добраахвотна. Аб'яднанне гэта было вынікам гістарычнага працэсу эканамічнага, палітычнага і культурна-этнічнага збліжэння беларускіх земляў у басейнах рэк Дзвіны, Дняпра, Нёмана, на аснове чаго ішло фарміраванне тэрыторыі Беларусі. Роля горада-заснавальніка Вялікага княства Літоўскага належыць Навагародку. Менавіта старажытны герб гэтага горада — конік з мячом над галавой (пагоня) стаў дзяржаўным гербам Вялікага княства Літоўскага.

— Шматлікія археалагічныя раскопкі, як вы казалі, сведчаць, што першая сталіца Вялікага княства Літоўскага — Навагародак быў славянскім горадам. А што вядома пра Вільню, другую сталіцу княства?

— Вільня, як і Навагародак, была славянскім горадам. Археалагічныя пошукі польскіх археолагаў Галубовічаў паказалі, што горад быў заснаваны крывічамі. Усе іх знаходкі — крывіцкія, падобныя да полацкіх старажытнасцей. Не дзіўна, што спачатку Вільня называлася Крывіч-горадам, альбо Крывіч-каструм, што значыць крывіцкая «крэпасць». І насельніцтва яе было галоўным чынам крывіцкае, славянскае. Крывіцкі ордэнскі пасол Кірбут, які знаходзіўся ў Вільні, сведчыць, што князі і вялікомы пры вялікакіяжакім двары гаварылі выключна на рускай мове, ці, як мы сёння разумеем, на беларускай мове.

— Мікола Іванавіч, чаму раней нікому не здавалася дзіўным, што ў Літоўскай дзяржаве, якой лічылася Вялікае княства Літоўскае, дзяржаўнай мовай была беларуская? Хіба, літоўцы дапусцілі б такое, каб займалі пануючае становішча? Такого, здаецца, у гісторыі ніколі і нідзе не было.

— Не, не было. І быць не

стварэнні ў сярэдзіне XIII стагоддзя. Карл Маркс у сваёй працы «Сценька Разін» пісаў: «Русь тады была падзелена на дзве дзяржавы: Маскву і Літву».

— Тэадор Нарбут, з імя якога пачалася наша гаворка, адзін з прадстаўнікоў той самай старой гістарыяграфіі! І нарэшце, каму ён належыць: беларусам ці літоўцам!

— Вучоны напісаў вялікую 9-томную працу «Гісторыя літоўскага народа», аднак літоўскім гісторыкам яго лічыць нельга. Як засведчыў Кіркор у «Жывапіснай Расіі», які быў знаёмы з Нарбутом, апошні не ведаў нават літоўскай мовы і пісаў у асноўным на польскай. Нарбут падзяляў тэорыю літоўскага заваявання Беларусі, але адначасова пад Літвой разумей і беларускія землі, не прынімаў іх значэнне.

Ну і калі гаварыць пра тое, што літоўцы называюць Нарбута сваім гісторыкам, то варта згадаць, што і Кастуся Каліноўскага яны называюць Костас Калінаўскас. Ён дзейнічаў і загінуў у Літве, але ж гэта беларускі рэвалюцыянер. Ніводны дакумент не напісаны Каліноўскім на літоўскай мове. І «Мушыцкая праўда», і «Лісты з-пад шыбеніцы» — на беларускай мове. Пры гэтым сам Каліноўскі вельмі рэдка ўжывае слова Беларусь, а больш Літва, а пра тую Літву, якую мы ведаем сёння, гаворыць — Жмудзь.

У сваёй кніжцы я прыводзіў прыклад з дзекабрыстам, які жыў на тэрыторыі Валожынскага раёна і пісаў свой адрас у Пецярбург так: «Літва, деревня Выгоничи в 25 верстах от Минска».

— Многія дзеячы беларускай навуцы і культуры скончылі Віленскі ўніверсітэт. Яны што, вучыліся на літоўскай мове?

— У адным са старэйшых у Еўропе — Віленскім ўніверсітэце літоўскай мовы ніколі не было. Выкладанне вялося на польскай, лацінскай ці на старабеларускай мовах. Літоўцы абсалютна ніякага ўкладу ў культуру Вялікага княства Літоўскага не ўнеслі, не далі ніводнага больш-менш значнага дзяржаўнага або культурнага дзеяча, пісьменніка.

Пасля Люблінскай уніі 1569 года польскай мовай пачала выцясяцца беларуская мова, дыскрэдытавалася, апаганьвалася менавіта беларуская культура, таму што яна займала пануючае месца ў Вялікім княстве Літоўскім. Найбольш пацярпела беларуская мова, а не літоўская, на якой амаль ніхто і не гаварыў і якая не мела дзяржаўнага значэння.

— А як аталася, што Вільню мы называем цэнтрам беларускай культуры!

— Так было, пачынаючы з XIV стагоддзя. Калі насельніцтва было ў асноўным крывіцкае, то і мова яго была родная, беларуская. Канцылярыя, справа-

ЛЕНИН И СТАЛИН: ДВЕ ПОЗИЦИИ ПО НАЦИОНАЛЬНОМУ ВОПРОСУ

II.

25—27 мая — первый приступ болезни Ленина (в Горках). Убедившись в его тяжелом состоянии — паралич правой руки и ноги и расстройство речи, продолжительности его болезни (Сталин ездил в Горки, чтобы лично удостовериться), члены Политбюро начинают борьбу за власть. Эта борьба вошла в историю партии под названием «конфликт в ЦК по вопросу о Народном Комиссариате путей сообщения (НКПС).

БОРЬБА ПРОТИВ СТАЛИНСКОЙ «АВТОНОМИЗАЦИИ»

Как только состояние здоровья Ленина улучшилось, он потребовал 24 июня через Семашко «уладить конфликт». В этой политической ситуации 10 августа Сталин начинает свою кампанию по автономизации. По его мнению, которое он высказал еще в 1921 году на X съезде партии, «федерация советских республик является той искомой формой государственного союза, живым воплощением которой является РСФСР». Таким образом, Сталин уравнивал независимые советские республики с автономиями внутри РСФСР и теперь принялся за это дело практически. Но его проект поддержали только ЦК Армении и Азербайджана. Сталин добивается принятия этого проекта комиссией Оргбюро ЦК РКП(б). Никто из членов Политбюро в это дело не вмешивается. Представители республик апеллируют к Ленину, который требует от Сталина объяснений. Тот отвечает: «...если теперь же не подчиним окраины центру, то через год это сделать будет труднее» (22 сентября 1922 года). А в письме членам Политбюро 27 сентября он назвал ленинскую позицию «национальным либерализмом».

Ленин категорически не согласен со сталинским проектом. Пишет письмо Каменеву для всех членов Политбюро, требует вмешательства Зиновьева и Каменева, требует, чтобы не уничтожали независимость равноправных республик. Он требует также отложить вынесение резолюции до его приезда. Сталин с этим соглашается, но срочно переделывает проект и вносит его в Политбюро, которое и принимает сталинский проект без Ленина. Приступив после болезни к работе, с начала октября и по середине декабря Ленин практически не высказывается по вопросу образования СССР. Лишь в записке Каменеву (для октябрьского пленума ЦК) настаивает на очередном председательствовании представителей республик в ЦКе и объявляет «бой не на жизнь, а на смерть» великорусскому шовинизму. Не участвует Ленин и в обсуждении этих вопросов на Полит-

бюро, устраняется от голосования. Вместе с тем он тщательно собирает факты, протоколы, беседует с Дзержинским, возглавлявшим комиссию ЦК РКП(б), разбивавшую конфликт между Закавказским крайкомом и ЦК КП Грузии. Беседа с Дзержинским повлияла на Ленина очень тяжело. На следующий день у него было два приступа. Ленин «сдает дела», и теперь уже навсегда. Но борьба его со Сталиным не оканчивается, а только начинается.

В день образования на I съезде Советов Союза ССР 30 декабря 1922 года Ленин диктует работу «К вопросу о национальностях или об «автономизации», в которой заявляет, что «вся эта затея «автономизации» была в корне неверна и несвоевременна». Он считает, что «политически-ответственными за всю эту поистине великорусско-националистическую кампанию следует сделать, конечно, Сталина и Дзержинского», и требует «примерно наказать тр.в. Орджоникидзе». Ленин предлагает «вернуться на следующий съезде Советов назад, т. е. оставить союз советских социалистических республик лишь в отношении военной и дипломатической». (Фразу в этой работе: «следует оставить и укрепить союз социалистических республик» приходится считать фальсифицированной — в ней пропущено слово «военный»).

Всю эту кампанию Ленин расценил как «империалистические отношения к угнетаемым народностям». Эта его работа была засекречена и лишь устно прочитана делегатам XII съезда партии в апреле 1923 года.

Через три дня в Давлении к Письму к съезду 4 января 1923 года Ленин предложил «переместить» Сталина с должности генсека.

24 января Ленин запрашивает материалы комиссии Дзержинского для исследования. 25 января Политбюро утверждает предложения комиссии Дзержинского. 1 февраля комиссия секретарей Ленина получает эти материалы для изучения, а 14 февраля его секретари заканчивают изучение материалов, и Ленин диктует Фотиевой указания по составлению заключения. «3 момента: 1. Нельзя драться. 2. Нужны уступки. 3. Нельзя сравнивать большое государство с маленьким».

Название «уклонисты» за уклон к шовинизму и меньшевизму доказывает этот самый уклон у великодержавников».

Если раньше в работе «К вопросу о национальностях или об «автономизации» Ленин обвинял Сталина в великорусском шовинизме, в озлоблении, в пересаливании по части истинно русского настроения, то теперь он

обвинял генсека в великодержавии, указал на великодержавный шовинистический уклон в руководстве партии. Такой уклон — это уже сознательная групповая политика от имени партии и Советского государства. Взвесив обстоятельства, Ленин сказал, что «он хочет непременно провести кое-что к съезду и надеется, что сможет».

С этого момента, с 14 февраля и по начало марта, все сведения о деятельности Ленина практически исчезают. Но именно в это время и разворачивается его борьба со Сталиным.

ПРЕДАТЕЛЬСТВО

Каково же было положение Ленина? Большой, полупарализованный, ограниченный в действиях болезнью, врачами и Сталиным. Формальный и неформальный лидер партии и руководитель государства с огромным влиянием и авторитетом.

Но Политбюро уже полгода, как фактически отказалось от его лидерства и отдало Ленина под надзор Сталина. Он изолирует Ленина от партии, оскорбляет его близких, инстинктивно отказалось от его лидерства и отдало Ленина под надзор Сталина. Он изолирует Ленина от партии, оскорбляет его близких, инстинктивно отказалось от его лидерства и отдало Ленина под надзор Сталина. Он изолирует Ленина от партии, оскорбляет его близких, инстинктивно отказалось от его лидерства и отдало Ленина под надзор Сталина.

За полгода, пагубного для социализма, Ленин вскрыл феномен XX века — сталинизм, заключавшийся в тот период прежде всего в великодержавии, и повел борьбу с ним.

Ход этой борьбы остается пока малоизвестным, но исход ее и ее основные этапы известны.

Первый этап — февральский пленум ЦК 1923 года (21—24 февраля).

«Пленум рассмотрел тезисы (Сталина) по национальному и организационному вопросам, постановил не публиковать их до предварительного ознакомления с ними В. И. Ленина, и если Владимир Ильич потребует пересмотра тезисов, то созвать экстренный пленум».

Февральский пленум отверг также решение Политбюро по результатам комиссии Дзержинского и постановил направить в Грузию новую комиссию.

По обычному порядку тезисы к съезду (а они были к XII съезду партии), представляемые для обсуждения на пленуме, сначала утверждает Политбюро. Каким образом тезисы генсека, утвержденные Политбюро, пленум не принял, а направил на ленинскую экспертизу? Сведений об этом нет. Но это результат воздействия на пленум политической силы, более мощной, чем Политбюро. Тогда

такой силой в партии был только Ленин.

Решением пленума ЦК он осуществил контроль над Сталиным. Политическая диспозиция между ними изменилась на противоположную. Отставка Сталина была подготовлена.

Не мог Ленин согласиться и со сталинскими тезисами, в которых утверждалось: «...объединение национальных республик в Союзе Советских Социалистических Республик является заключительным этапом развития форм сотрудничества». Еще в 1919 году он предостерегал: «Пытаться наперед, раз навсегда, «твердо» и «бесповоротно» решить этот вопрос было бы устояло понимания или просто тупоумие».

Не мог Ленин согласиться с этими тезисами, растоптавшими программу партии по национальному вопросу, и предостерегал: «Идти дальше, на шаг дальше, на волосок дальше — будет уже неверно».

И он не согласился. В письме Троцкому Ленин предлагает тому «взять на себя защиту грузинского дела на ЦК партии», т. е. созыв экстренного пленума ЦК уже решен. Это происходит 5 марта. А на следующий день, т. е. 6 марта, состояние его здоровья резко ухудшается: 10 марта следует удар, паралич и потеря речи.

Пишут, что Троцкий отказался от предложения Ленина. Верно, но не сразу, а позже. Но 6 марта он уведомляет членов ЦК письмом о получении им ленинских документов против Сталина.

Второй этап. Расширенное заседание Политбюро принимает 22 марта сталинские тезисы к XII съезду партии. Это заседание Политбюро — псевдопленум, узурпировавший полномочия ЦК. Это — партийный переворот, так как принять тезисы к съезду партии полномочен только пленум ЦК, тем более тезисы, вызвавшие сомнения предыдущего пленума и отправленные им на экспертизу вождю, лидеру партии, который тезисы отверг и потребовал созыва экстренного пленума ЦК.

29 марта Политбюро ЦК направляет Троцкому ультиматум, требуя от него отказа от поддержки Ленина. Ультиматум подписан членами и кандидатами Политбюро: Зиновьевым, Сталиным, Каменевым, Томским, Рыковым, Бухариным, Калининным, Молотовым. Пленум ЦК 30 марта переходит на сторону большинства Политбюро, и Троцкий принимает ультиматум, отказываясь от поддержки Ленина.

В то время Сталин не имел большинства своих сторонников ни в ЦК, ни в Политбюро, которые были еще «ленинскими». Почему же Сталин выиграл?

Потому что Зиновьев и Каменев прежде всего, потом остальные члены и кандидаты Политбюро, а в конце и Троцкий предали Ленина, руководствуясь своими личными интересами и расходясь с основателем Советского государства в той или иной степени по важнейшим вопросам общественного развития.

Виктор ДОРОШЕНКО.

ЛИСТАЯ ПОДШИВКИ «РУССКОГО ГОЛОСА»

И ОНИ ПРИБЛИЖАЛИ ТОТ ДЕНЬ

Звучат решительные и гневные слова: «...Шли на нашу Родину и татарин, и швед, и турок, и немец, и француз... Теперь дауну кровавые полчища Гитлер. А на Дальнем Востоке угрожают военным нападением 100 миллионов японцев».

Дорогие друзья, соотечественники! Победа будет за нами! Фашизм поднялся на страну, которую уже более пяти веков никто покорить не мог! «Победа будет за нами!» — эти слова шестьсот раз повторит в годы Великой Отечественной войны русский генерал Виктор Яхонтов. Они звучали в его лекциях перед американцами даже в самый критический для Родины час, когда враг стоял почти у самых стен Москвы.

Война изменила многое в сознании людей. 20 октября 1941 года «Русский голос» опубликовал заметку читателя под заголовком «Переродился». Автор рассуждает: «Советской власти я не симпатизировал. И вот пришел на лекцию Яхон-

това. С трибуны он громко заявил: «Дорогие соотечественники! Наше Отечество в опасности». Слово «Отечество» было произнесено с таким чувством и такой глубиной, что, казалось, огненная стрела пронзила меня насквозь. Война заставила пересмотреть отношение к Родине даже закоренелых врагов ее. «Победа будет за нами!» Мы слушали эти слова, и каждому из нас хотелось приблизить ее».

Большинство русских, белорусских, украинских американцев были едины в своем стремлении помочь Отечеству. В статье, опубликованной в «Русском голосе» под заголовком «Ошибка Наполеона повторяется», предельно ясно и доходчиво говорилось: «Чрезвычайно опасное для Отечества время дает повод всем

нам объединиться, забыть внутренние распри и встать на защиту Отечества. Любовь к Родине есть наша национальная совесть, и эта совесть говорит: мы — дети России, она наша мать. Враг хочет отнять у нас нашу Родину, самое дорогое, что есть у человека. На наших родных просторах грохочут немецкие танки, на полях сражений гибнут наши братья и сестры, пылают города и села, гитлеризм несет смерть и разрушения всему, что веками создавал наш народ. И не может быть для нас другого решения: мы с вами, братья и сестры!»

Все 1418 дней и ночей войны потоком шли в редакцию «Русского голоса» статьи, письма, обращения. Вот резолюция, принятая на массовом митинге в Сан-Франциско: «Шлем горячий привет Роди-

не, ее героическому народу, Советскому правительству, славным бойцам Рабоче-Крестьянской Красной Армии и Флота. Мы сознаем, что они защищают не только территорию и великие достижения Советского Союза, но и светлое будущее всего человечества, его счастье и многовековую культуру от посягательства фашистских орд. Мы обязуемся всеми силами помогать советскому народу в священной борьбе — до полной победы над фашистским агрессором».

В доме № 56 на 45-й улице Нью-Йорка разместился Национальный комитет помощи СССР. Сюда поступали денежные взносы — от прогрессивных организаций, многочисленных друзей Советской России. Наши земляки работали с утра до ночи: вязали теплые вещи, шили одежду, собирали

деньги, закупали продовольствие, медикаменты и все это отправляли в Советский Союз.

Трогательно теперь читать на страницах «Русского голоса» письмо наших американских соотечественниц советским женщинам: «Мы ни на один час не забываем о Ваших страданиях, слезах, пролитой крови, потере отцов, мужей, братьев, возлюбленных, детей. Читая о Ваших подвигах, мы прониклись гордостью за Вас, дорогие подруги. И мы не сидим сложа руки, потому что знаем: для Вас важна и наша скромная помощь. Мы знаем, дорогие сестры, что борьба предстоит упорная и долгая, а потому будем работать, пока фашистская гадина не будет изгнана с родной земли. Желаем Вам скорейшей победы!»

..Жила в Лос-Анджелесе Екатерина Титен. Родина для нее начиналась с белорусского города Слонима, где она родилась и провела детство. Трудиться начала в деревне Озерцы Слонимского уезда — учительствовала. Преподавала в Пеньках, Чепелеве.

Галина ЕВДОКИМОВА.

Продолжение.

Начало в №№ 10—13, 16.

Яшчэ два гады назад стварэнне першай у рэспубліцы дзіцячай духавой музычнай школы было справай праблематычнай. Яе будучаму дырэктару Галіне Левашкевіч трэба было не толькі стварыць калектыў аднадушча, адабраць здольных дзяцей, але і вырашыць праблемы памяшкання, набыцця музычных інструментаў. Прычым скептыкаў, якія сумняваліся ў поспеху пачыненняў маладога дырэктара, было больш, чым прыхільнікаў.

Сёння надзеі Г. Левашкевіч у многім спраўдзіліся. І не без дапамогі прамысловых прадпрыемстваў Заводскага раёна Мінска, якія ўзялі над школай шэфства. У ёй жа цяпер займаюцца, у асноўным, дзеці тых, хто на гэтых прадпрыемствах працуе.

Больш двухсот дзяцей вучацца тут іграць на традыцыйных народных духавых інструментах. Аднак, нягледзячы на юны ўзрост, многіх з цяперашніх вучняў ужо можна назваць сапраўднымі музыкантамі. Лаўрэатам рэспубліканскага фестывалю камерных ансамбляў стаў школьны квартэт драўляных інструментаў. Дыпламантамі і лаўрэатамі Усесаюзнага конкурсу юных выканаўцаў, які праходзіў сёлета ў Магілёўскай вучні школы Сяргея Купрына (фагот), Віктар Бабарыкін (тэнор), Павел Бяляеў (ударныя), Вікторыя Дрыгіна (флейта). І гэта толькі першыя крокі. Рыхтуючы высокапрафесіянальных выканаўцаў духавой музыкі, педагогічны калектыў школы ўносіць свой сціплы ўклад у павышэнне ўзроўню музычнай культуры падрастаючага пакалення. І, магчыма, надыдзе час, калі тысячам школьнікаў стануць блізкімі і зразумелымі высокія гуманістычныя ідэалы міжнародных фестывалюў духавой музыкі ў Варне, Мюнхене, Празе. Пра гэта марачы сёння выкладчыкі і вучні Мінскай дзіцячай духавой музычнай школы № 14.

НА ЗДЫМКУ: мы — з Мінскай духавой музычнай школы.

Фота Г. СЯМЕНАВА.

Эдзі АГНЯЦВЕТ

ШТО ПРЫНЕСЛА ХМАРА

Хлопчык бегаў шчаслівы,
Ён дажджынкі збіраў,
Срэбра кропляў маўклівых
На далонях трымаў.

І за хмараю сіняй
Хлопцу мроіўся май.
Мама клікала сына:
«Пад дажджом не гуляй!»

Бегаў сын на прасторы...
Дзе там ведаць было,
Што з Чарнобыля гора
Хмарай сіняй плыло.

Да зямлі нашай весняй,
Нашай добрай зямлі
Кроплі страшныя неслі
Чорны цень,
Чорны дзень...

Хто з вас ведае, можа,
Як той хлопчык жыве!
Ці бяжыць ён да Сожа
Па зялёнай траве!

О, цяпер ён няблізка
Ад куточка свайго!
Адшукайце пад Мінскам
У бальніцы яго.

Адвучыўся смяцца.
«Мама, толькі не плач!..»
Ад цяжкой радыяцыі
Лечыць хлопчыка ўрач.

Дачакацца б хвілінкі
Мама,

людзям усім,
Як зайграюць крывінікі
ў гэтым целе малым!

Ты знікай, чорны цень!
Ты прыходзь, светлы дзень!

Аўтар просіць пералічыць ганарар за верш у фонд «Дзеці Чарнобыля».

ДА ЮБІЛЕЮ

ПЕРШАДРУКАРА

Міжрэспубліканскі конкурс на лепшы экслібрыс, прысвечаны 500-годдзю з дня нараджэння Францыска Скарыны, аб'явілі Рэспубліканскае праўленне таварыства «Кніга» і Беларускае клуб экслібрыстаў. Мэта конкурсу — стварэнне высокамастацкіх экслібрысаў, у якіх адлюстравана значэнне творчай дзейнасці Ф. Скарыны — усходнеславянскага гуманіста, асветніка і першадрукара эпохі Адраджэння, яго ўклад у развіццё беларускай культуры, культуры славянскіх народаў.

Да ўдзелу ў конкурсе запрашаюцца як прафесіяналы-мастакі, так і мастакаматары, навучэнцы мастацкіх вучэбных устаноў краіны. Для пераможцаў конкурсу ўстаноўлены грашовыя прэміі ад 50 да 150 рублёў. Усе работы, дасланыя на конкурс, будуць экспанаваныя на конкурснай выстаўцы. Працягнецца конкурс экслібрыстаў да 15 лістапада 1990 года.

Мікалай РОЗУМ.

ФІЛЬМ

ПРА ВАЙНУ

Творчасць рэжысёра-аператара М. Галдоўскай добра вядома глядачам па дакументальных фільмах «Добры дзень, гэта Бядуля гаворыць», «Каб быў тэатр», «Міхаіл Ульянаў», «Мне 90 гадоў, яшчэ лёгкая паходка», «Архангельскі мужык» (за гэты фільм аўтар сцэнарыя А. Стрэляны і М. Галдоўскай атрымалі Дзяржаўную прэмію СССР). На экраны кінатэатраў шырока дэманстравалася яе фільм «Улада Салавецкая». І вось цяпер рэжысёр-аператар працуе над новым дакументальна-публіцыстычным фільмам «Хачу быць жывым».

Героі фільма — удзельнікі Вялікай Айчыннай вайны і тыя, хто жыў і працаваў у тыле.

Аўтар сцэнарыя фільма «Хачу быць жывым» — беларуская пісьменніца С. Алексіевіч.

А. МЕШЧАРАКОУ.

ФІЛАСОФІЯ АПТЫМІЗМУ: К. КАНЧЭЎСКІ І У. САМОЙЛА

ЯК ВЫЙСЦІ З ЗАКУТКА ГІСТОРЫІ

У нас, здаецца, яшчэ не пачыналася сур'бная гаворка пра нацыянальную самабытнасць філасофскіх школ, плыню і кірункаў. Нават прызнаны класік новай філасофіі Гегель памыляўся, калі даводзіў, быццам бы філасофія пачынаецца толькі post factum, прасцей кажучы, пасля таго, як падзеі адбыліся і сталі фактам гісторыі. І вось быццам бы толькі тады прыходзіць філасоф, каб у гэтым змроку жывога быцця маляваць «шэрым па шэраму». Гэтым вобразам Гегель хацеў сказаць: філасоф — не прарок і не мастак, ён толькі падагульняе гістарычны і духоўны вопыт у агульных катэгорыях, пазбаўленых нацыянальнай своеасаблівасці.

А між тым гісторыя філасофіі засведчыла, што філасофскія тэорыі зусім не аднастайныя, скарэй, шматколёрныя. Возьмем, напрыклад, еўрапейскую філасофскую класіку XVIII — пачатку XX стагоддзяў: тут нават дылетант заўважыць панлагізм і гнэсеалагізм нямецкай, сацыялагізм французскай, прагматызм англа-амерыканскай філасофскіх школ. А для філасофскай думкі ўсходнеславянскіх народаў на першым плане заўсёды была і засталася сацыяльна-этычная праблематыка. Эпіцэнтр яе адвечных пошукаў — ідэал агульнанароднай праўды — катэгорыя, якая мае недакладны адпаведнікі ў іншых мовах. Асноўная яе тэма — сэнс і прызначэнне чалавечай асобы ў сістэмах «народ — грамадства — нацыя — усечалавецтва», і гэтая праблематыка заўсёды выяўлялася ў публіцыстычна завостраных пытаннях: «Што рабіць?» і «Куды ісці».

Выдатныя дзеячы беларускай культуры ад Францішка Скарыны да Янкі Купалы былі найперш сацыяльна-этычнымі мысліцелямі, грамадскімі і філасофскімі праблемамі бачыліся ім у аспекце сацыяльнай і нацыянальнай справядлівасці, гарманічнай суадноснасці асобістых агульнанародных і агульначалавечых каштоўнасцей. Адначасна яшчэ адну тыповую рысу беларускай нацыянальнай думкі, асабліва ў перыяд самаўвядзення нацыянальнай самасвядомасці. Маецца на ўвазе яе арганічная павязь з нацыянальна-вызваленчым рухам. Для К. Каліноўскага, Ф. Багушэвіча, Янкі Купалы, пісьменнікаў і публіцыстаў «Нашай нівы» ні філасофія, ні тым больш

сацыялогія не ўяўляліся «чыстай» тэорыяй, а хутчэй усведамленнем шляхоў сацыяльна-палітычных пераўтварэнняў і нацыянальнага адраджэння. Мабыць, гэтым тлумачыцца той добра вядомы факт, што філасофстваванне на Беларусі доўгі час не было прафесіянальна-акадэмічнай дзейнасцю, за выключэннем хіба што неаскалестычнага лацінскага арыстотэлізму школьна-каталіцкай філасофіі XVII — XVIII стагоддзяў. Філасофская думка Беларусі эпохі нацыянальнага абуджэння (XIX — пачатак XX стагоддзя) — гэта менш за ўсё абстрактна-тэарэтычная рэфлексія, скарэй арганічны складальнік агульнакультурнай, літаратурна-мастацкай і публіцыстычнай творчасці.

У «нашаніўскі» перыяд беларуская філасофская думка выявілася пераважна ў культуралогіі і сацыяльнай этыцы. Культуралагічны і этычны аспекты відавочныя нават у сацыяльна-палітычных і эканамічных праграмах спецыфічна беларускага сацыялістычнага руху. Тэарэтычным падсумаваннем яго стаў папулярны выклад праграмы Беларускай сацыяльна-дэмакратычнай партыі, напісаны, на думку У. Казбурка, Аляксем Гаруном і апублікаваны асобнай брашурай у 1920 годзе («Беларусь», 1989, № 10).

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі ў БССР прафесіянальныя філасофы займаліся галоўным чынам прапагандай азоў марксісцкай філасофіі, выкладаннем яе на кафедрях філасофіі Беларускага ўніверсітэта. Гэтая школьная філасофія не была беларускай ні па сваёй праблематыцы, ні нават па мове выкладання. Тут фактычна так і не склалася нацыянальнай школы філасофствавання. Хіба што ў жанрах гістарычнай навукі, публіцыстыкі і літаратурна-мастацкай крытыкі выявіліся пэўныя тэарэтычныя аспекты беларускага светапогляду ў кантэксце нацыянальна-вызваленчага руху. А вось у Заходняй Беларусі, дзе працягваліся традыцыі «нашаніўскага» рэвалюцыйнага дэмакратызму, у першай палове 20-х гадоў складалася самабытная нацыянальная філасофская плынь, якую можна было б назваць філасофіяй сацыяльнай і духоўнай творчасці.

Ужо ў пачатку 20-х гадоў там з'явіліся працы ў жанры філасофскай эсэістыкі. Аўтары прапанавалі спецыфічна беларускі адказ на адвечныя пытан-

ні быцця чалавека, народа, яго духоўнай культуры. Бадай што, самыя арыгінальныя працы — брашура Ігната Абдзіраловіча «Адвечным шляхам (Даследзіны беларускага светапогляду)» (Вільня, 1921 г.) і эсэ Сулімы «Гэтым пераможаш. Нарыс крытычнага аптымізму», змешчанае ў зборніку «Заходняя Беларусь. Зборнік грамадскае мыслі, навукі, літаратуры і мастацтва Заходняй Беларусі» (Вільня, 1924). І. Абдзіраловіч — псеўданім паэта і публіцыста Ігната Канчэўскага (1896 — 1923), а Суліма — псеўданім сябра і настаўніка маладога Янкі Купалы, публіцыста і крытыка Уладзіміра Самойла (1878—1941). Апошні да рэвалюцыйны актыўна супрацоўнічаў у беларускім і рускамоўным друку, найбольш у прагрэсіўнай газеце «Мінский курьер».

На арыгінальнасць светапогляду І. Канчэўскага бадай ці не ўпершыню звярнуў увагу Уладзімір Калеснік у манускрыпце «Ветразі Адысея. Уладзімір Жылка і рамантычныя традыцыі ў беларускай паэзіі» (1977). Нарысы Канчэўскага пра свабоду і творчасць — крыніцы духоўнай актыўнасці, сацыяльнай і нацыянальнай гармоніі чалавека і грамадства — належыць да лепшых здабыткаў усходнеславянскай філасофскай культуры. Яе спецыфічнае прыкмета — арганічная спалучанасць літаратурнай вобразнасці і глыбокага пранікнення ў жывую плынь быцця народаў, глыбіню чалавечай «экзістэнцыі» (існавання). У філасофскім эсэ Канчэўскага працягваюцца эстэтычныя і сацыяльна-этычныя ідэалы Францішка Багушэвіча, Янкі Купалы, Якуба Коласа, нашаніўскіх публіцыстаў. Аднак гэта не другая рэфлексія з нагоды культурнай традыцыі, а маральна-філасофскае падсумаванне гістарычнага і духоўнага вопыту народа з улікам найноўшых дасягненняў еўрапейскай філасофіі.

Свае «Даследзіны» Канчэўскі пісаў за два гады да смерці, якую ён прадчуваў, і выказаўся, ужо заглянуўшы ў вечнасць. На мяжы быцця і смерці пісьменнік не хацеў нічога пакідаць «на пасля», звяртаўся да чытачоў гранічна шчыра, быццам на споведзі перад Радзімай. Абдзіраловіч-Канчэўскі верыў у творчыя сілы народа, спадзяваўся на брацкую салідарнасць славянства. Мабыць, на яго філасофію гісторыі паўплывалі канцэпцыі

«культурна-гістарычных тыпаў», якія ў свой час і кожны павасвойму абгрунтавалі О. Шпенглер, М. Данілеўскі, К. Леанцэў. Але ён дасціпна раскрытыкаваў пэсімізм нямецкага культуролага і руска-візантыйскае месіяніства Леанцэва, праўда, не называючы іх імёны, бо справа была не ў іх толькі, а ў палітычных дактрынах, якія вынікалі з гэтых філасофскіх плыняў. Для І. Канчэўскага палітыка — другая з'ява, яна набывае грамадскую каштоўнасць толькі пры ўмове яе маральнага апраўдання. Не магутная самастойная дзяржава выратуе Беларусь, а нацыянальна-культурнае адраджэнне, духоўная, гаспадарчая і сацыяльная творчасць. Паўстанне супраць існуючага палітычнага ладу, на яго думку, — не лепшы шлях, бо яно — вайна і непазбежна вядзе да разбурэння творчых сіл нацыі. Аднак, калі народ надоўга пазбаўлены свабоды творчасці і магчымасці развіваць нацыянальную культуру, то ён гістарычным лёсам «асуджаны» альбо на паўстанне, альбо на духоўную і нацыянальную дэградацыю. Няма іншага выхаду для народаў, загнаных у «закутак гісторыі», як толькі паўстанне — у мірных ці гвалтоўных формах.

І. Канчэўскі быў адным з апошніх прарокаў нацыянальнага адраджэння беларусаў, украінцаў і прыбалтыцкіх народаў. Беларуская, украінская, літоўская, латышская ды эстонская нацыянальныя культуры здаваліся невыразнымі, невыяўленымі і нават праблематычнымі ў сэнсе іх перспектывы для большасці еўрапейцаў, зрэшты — рускіх альбо абруселых лібералаў і радыкалаў, не кажучы ўжо пра вялікадзяржаўных нацыяналістаў ды іншых імперыялістаў. Усе — ад «левых» да «правых» — заставаліся аб'якавымі да гістарычнай драмы гэтых высокаразвітых нацый, што жылі на скрыжаваннях двух месіяніскіх тыпаў культур — «усходняга» і «заходняга». На працягу стагоддзяў беларусы і блізкія ім балцкія этнасы так і не далучыліся канчаткова ні да адной з гэтых культур, экстенсіўных па характару свайго росту. Але ў той самабытнасці — крыніца іх сілы, бо за гэтымі народамі засталася свабода выбару і гістарычны шанец, каб пазбегнуць «свайго» месіяніства. Таму што ўсякае месіяніства ў кан-

[Заканчэнне на 7-й стар.]

МНОГА раманаў, апо-весцей, паэм, карцін і скульптур створана аб каханні. Гэтая тэма прысутнічае ў многіх творах літаратуры, выяўленчага мастацтва, тэатра, кіно, тэлебачання. Тут я хачу сказаць некалькі слоў, як адбылася тэма кахання ў арнаментыцы народнага мастацкага ткацтва Беларусі.

У вырабах побыту і адзення, галоўным чынам у ручніках, поспільках і фартухах створана пры дапамозе вышыўкі ці ткацтва цэлая сістэма ўзораў, якія адлюстроўваюць каханне юнака і дзяўчыны. Прычым, закаханыя паказваліся сімвалічна ў выглядзе голуба і галубкі.

Гэты вобраз шырока апеты ў беларускім фальклору. У адной з такіх песень спяваецца:

«Пад калінаю, пад малінаю
Сядзеў голуб з галубінаю,
Цалаваліся, мілаваліся,
Правым крылышкам накрываліся».

Калі на ручніку голуб і галубка вышыты так, нібыта яны ідуць адзін за адным, то гэта азначае першую сустрэчу юнака і дзяўчыны, дакладней, нараджэнне між імі пачуцця кахання. Гэта добра адлюстравана ў ручніках, якія ўбачылі ў вёсцы Суровін Гарадоцкага раёна.

А вось узор узаемага кахання. Ён вышыты на поспільцы сялянкі Л. Радзько з вёскі Баяны Глускага раёна. Голуб і галубка на ёй нібыта ідуць адзін да аднаго. Між імі букет кветак. Азначае гэты сіметрычна вышыты букет жаночую долю — мару аб шчасці сямейнага жыцця.

Але самым цяжкім, самым нашчасным было каханне паміж маладымі людзьмі рознага сацыяльнага становішча. Пры гэтым багатыя бацькі ўсім сіламі імкнуліся разбурыць іх каханне, што пры-

СПАДЧЫНА

СІМВАЛЫ КАХАННЯ Ў МАСТАЦКІМ ТКАЦТВЕ

водзіла іншы раз да гібельнага герояў.

У мінулым у нас у Беларусі падобнае сустракалася даволі часта. Гэта знайшло шырокае адлюстраванне ў фальклору. Вось адна з песень на такую тэму.

«Ой, там, на гары, ой, там
на крутой,
сядзела на ёй пара галубоў.
Сядзелі яны, любаваліся,
сізмі крыламі абнімаліся.
Ды ўзяўся стралец, добры
маладзец,
Разбіў-разлучыў пару
галубоў.
Галубка забіў, галубку
падбіў —
Узяў пад палу, занёс
дамоў».

Матыў трагічнага кахання можна ўбачыць і ў мастацкай вышыўцы. Так, напрыклад, вёска Лапунова Шаркоўшчынскага раёна вышыла на ручніку ўзор няшчаснага, трагічнага кахання. На ім мы бачым двух галубкоў з раскрытымі дзюбамі і ўзнятымі крыламі, якія нібыта імкнуцца адзін да аднаго.

Але ёсць яшчэ адзін варыянт кахання, які атрымаў адлюстраванне ў вышыўцы. Так, напрыклад, сялянка Н. Салтановіч з Сянно ўвасобіла на ручніку вобраз разбітага кахання. У сваёй рабоце яна выказала асабістае перажыванне, свой лёс, звязаны са стратай любімага чалавека. На ручніку мы бачым двух галубкоў, у якіх галоўкі павернуты ў розныя бакі. Між галубкамі зорка,

што азначае няўдалы лёс майстрыхі.

У мастацтве многіх народаў свету створаны вобраз багіні кахання і прыгажосці. У антычнай Грэцыі гэта Афродзіта і Кіпрыда, у антычным Рыме Венера, у Еўропе часоў Адраджэння гэта вобраз Мадонны.

У беларускай народнай творчасці таксама створаны вобраз багіні кахання і прыгажосці — Лады. Узор Лады ў прадметах мастацкага ткацтва і вышыўкі меў выгляд сіметрычна вырашанай жаночай фігуры ў шырокім рознакаляровым андаракі. Адзін з такіх вобразаў Лады мы бачым на «залатым пакрываце», названым так за сваю прыгажосць і залаціста-жоўты каларыт.

Створана яна па заказе Міністэрства культуры для выстаўкі дзясятняў народнай гаспадаркі СССР у Маскве, якая арганізавалася ў той час. Гэты твор экспанавалася таксама на Другой рэспубліканскай выстаўцы беларускай народнай творчасці. Ткала пакрывала група жанчын пад кіраўніцтвам майстрыхі К. Кучынскай з Сянно. Кансультантамі ў рабоце былі пісьменнік З. Бядуля і мастак М. Філіповіч. «Залатое пакрываце» было скампанавана з сіметрычна вышытых жаночых фігур, кветак, выкананых па матывах слудцкіх пясцоў, і парных фігур голуба і галубкі. На маё пытанне, якое значэнне і які сэнс мае

кампазіцыя «залатога пакрывава», К. Кучынская сказала: «Узор дзяўчыны — гэта сімвал самой Лады. Вазоны кветак, сярод якіх паказана Лада, гавораць, што Лада з'яўляецца багінняй прыгажосці. Галубы і галубкі на канве азначаюць, што Лада — гэта багіня кахання». Вось так беларускія сялянкі адраджэння вобраз славянскай багіні кахання і прыгажосці.

Спынімся яшчэ на двух вобразах народнай міфалогіі — на ўзорах Купалы (Купалачкі) і Русалкі.

Галоўны сцэнарый купальскага свята звязаны з тэмай кахання дзяўчыны і юнака. Адзін з эпизодаў гэтага сцэнарыя — гаданне на

вянках. Дзяўчына здымае са сваёй галавы вянок і кідае яго ў рэчку. І вось па руху гэтага вянка фантазія дзяўчыны вызначае, куды, у якую вёску і за каго яна пойдзе замуж.

Яшчэ адно дзеянне звязана з вогнішчам. Каля вогнішча танцуе, спявае, наладжвае гульні моладзь. Есць тут і такі эпизод. Дзяўчына здымае з галавы вянок з кветак і кідае яго ў агонь. І юнак, выхпаіўшы вянок з полымя, узнагароджваецца добрай усмешкай і гарачым пацалункам дзяўчыны.

Вобраз Купалачкі, як і іншых герояў фальклору, услаўлены ў народных песнях. Многа ўвагі ўдзяляюць яму ткачы і вышывальшчыцы. Адлюстраванні Купалачкі можна было часта сустрэць у тканых і вышываных вырабах народнага побыту.

Тыповое адлюстраванне Купалы мы бачым на ручніку сялянкі С. Міньковіч з вёскі Пярэспа Сенненскага раёна. Тут Купалачка ў выглядзе танчучай дзяўчыны ў шырокім андаракі. Вышай [Заканчэнне на 8-й стар.].

РАДКІ КЛАДУЦА НА ДУШУ

Яго любілі і паважалі ўсе. І той, хто быў побач, і той, хто проста часта сустракаўся, і той, хто нават адзін раз меў шчасце бачыць і чуць гэтага самародка. Усіх ён паланіў майстарскім, самабытным чытаннем Коласавых твораў, асабліва неўміручай «Новай зямлі». Яму, няўтомнаму прапагандысту роднай літаратуры, знакамітаму дзядзьку Юзіку, з выпадку 95-х угодкаў быў прысвечаны вечар, што прайшоў у Літаратурным музеі Якуба Коласа. Перад рознымі аўдыторыямі выступіў Іосіф Міхайлавіч і ўсюды была яму любоў і пашана. У кнізе водгукі госьці звычайна пакідаў запіс. Прыгожым пісарскім почыркам сведчыў:

«Юзік-Шаліяніца». Прыда-так да імені пісаў нязменна з вялікай літары. Так маленькага дураслівага Юзіка «ахрысціў» у «Новай зямлі» Якуб Колас. Гэтымі словамі найчасцей Іосіф Міхайлавіч і пачынаў з народам гутарку:

«Я з'яўляюся малодшым братам Якуба Коласа. Пра мяне ў сваёй паэме «Новая зямля» ён не забыўся ўпамінаць: А гэта Юзік-шаліяніца, Малы яшчэ, зусім дурніца, Так пад нагамі і таўчэцца».

ВЫСТАЎКА Ў ЯРАСЛАЎЛІ

Самабытнасць і адначасова блізкасць дзвюх старажытных славянскіх культур падкрэслілі экспанаты мастацкіх выставак у Яраслаўлі, прысланыя з Беларусі. У гісторыка-архітэктурным музеі-запаведніку размясціліся старадаўнія кнігі і гравюры, медалі, якія расказваюць аб дзейнасці беларускага выдаўца і асветніка Францыска Скарыны. А ў мастацкім музеі адкрылася экспазіцыя іканапіснага жывапісу, скульптуры, разьбы па дрэву XVII—XVIII стагоддзяў. Культурныя сувязі старажытнага Яраслаўлі і беларускага краю звязваюцца ўсё цясней. Адбыўся абмен выстаўкамі партрэтнага жывапісу, наладжваюцца супрацоўніцтва рэстаўрацыйна-мастацтвазнаўцаў, тэатральнага гаспадарства. Да 100-годдзя з дня нараджэння вядомага беларускага паэта М. Багдановіча, які жыў і вучыўся ў рускім горадзе на Волзе, рыхтуюцца адкрыць прысвечаны яму музей.

Або, як хвост той, валачэцца
І ад работы адрывае,
І толькі сэрца ад'ядзе».

Яшчэ пры жыцці Якуба Коласа Іосіф Міхайлавіч актыўна прапагандаваў творчасць народнага паэта. Не стала дзядзькі Якуба—дзядзька Юзік усяго сябе аддаў гэтай вышароднаму занятку. Прыедуць на радзіму беларускага песняра людзі— хто лепей, чым ён, пакажа і расказае!.

З 1967 года, калі на хутары Смольня, паблізу ад Мікалаеўшчыны, адкрыўся філіял Літаратурнага музея Якуба Коласа, Іосіф Міхайлавіч прызначаецца экскурсаводам. У кнігах водгукі ямаля працуюх слоў— яму, цікаваму і самабытнаму правадніку.

На вечары чуўся голас «магнітафоннага» юбіляра—Іосіф Міхайлавіч чытаў урыўкі з «Новай зямлі» і прэзіячных твораў Якуба Коласа.

«Люблю запамінаць тое, што кладзецца на душу»,—гаварыў калісьці ён. Літаратурныя радкі (а ў рэпертуары чытальніка, апроч Коласа, былі Купала, Краліва, Шаўчэнка, Пушкін, Гоголь, Чэхаў...), «агучаныя» дзядзькам Юзікам, нязмушана кладуцца і на нашу душу.

—К. СЦЕПАЊОК.

ЯК ВЫЙСЦІ З ЗАКУТКА ГІСТОРЫІ

[Заканчэнне. Пачатак на 6-й стар.].

крэтай палітыцы ёсць найчасцей банальны імперыялізм.

Правобразам беларускага інтэлігента для Канчэўскага быў Францішак Скарына. Кім быў наш першадрукар — «візантыйцам» або «еўрапейцам», праваслаўным ці католікам—і сёння ніхто не ведае. Затое вядома, што ён шукаў на беларускіх шляхах агульначалавечую праўду і знаходзіў яе.

Пэўныя тлумачэнні патрэбны там, дзе, І. Канчэўскі крытыкуе тагачасную бальшавіцкую праграму пралетарскага сацыялізму. Не, ён не быў праціўнікам сацыялізму, супраціўнічаў з маладой Савецкай дзяржавай. Тут было непрыманне ўскага, у тым ліку і пралетарскага месіянства, бо «прарокі» яго хацелі абавязкова ўсіх перарабіць на «пралетарскі» капіт і для гэтага паць суцэтную рэвалюцыю.

Гегелеўскую дыялектыку рэальнасці і справядлівасці («Усё існуючае — разумае. Усё разумае — існуючае») І. Канчэўскі вырашае вольным сінтэзам: «Усё існае — творчае». Вольная, радасная творчасць паэта ды мастака для яго была ўзорам, або, як кажуць філосафы, парадыгмай будучага грамадства, разнастайнага ў сваіх нацыянальна-самабытных культурных.

Этыка-філасофская канцэпцыя Канчэўскага — гэта філасофія і паззія ўніверсальнай жыццёвай творчасці. А сацыяльна-этычная тэорыя другога заходнебеларускага публіцыста і філосафа Уладзіміра Самойлы можа па праву называцца філасофіяй гістарычнага аптымізму. Ён быў цвёрды перакананы ў тым, што аптымізм павінен стаць маральным абавязкам, катэгарычным імпера-

тывам для тых народаў, якія выйшлі на шлях духоўнага адраджэння і нацыянальна-вызваленчай барацьбы. Ідэі абодвух пісьменнікаў як бы ўзаемадапаўняльныя, бо адначасова сфармаваліся ў выніку філасофскага падагульнення сацыяльнага і духоўнага вопыту беларускага народа, яго адвечны ідэалаў, увасобленых у нацыянальна-літаратурныя творы.

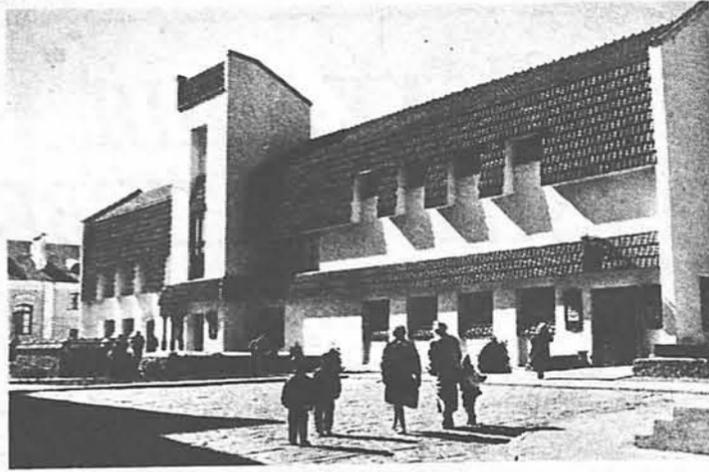
Філасофскі нарыс У. Самойлы — гэта свайго роду развіццё (з улікам айчынага гістарычнага вопыту) асноўнай думкі трактата нямецкага вучонага і філосафа Г. В. Лейбніца (1646—1716) «Гэадыя». Аднак жа У. Самойла ў адрозненне ад свайго папярэдніка апраўдвае не так Бога перад тварам сусветнага зла, колькі жывую гістарычную рэальнасць, дзе поруч з добром ёсць зло як непазбежны «ценявы» спадарожнік добра. Больш таго, усведмляючы адноснасць добра і зла ў недасканалым грамадстве, філосаф-публіцыст бачыў у ім адмоўна накіраваную рухаючую сілу сацыяльнага прагрэсу: «Зла на свеце, — пісаў ён, — акурат гэтулькі, каб не даць летуценнікам злетуценіца, каб канечна напамінаць ім аб запраўднасці (рэальнасці). — У. К.), каб абярнуць летуценніка ў дзеяча па ўдасканаленню недасканаласці свету». У барацьбе са злом — крыніца творчай актыўнасці чалавечай асобы. Сімвалічным выяўленнем ідэі духоўнай актыўнасці, на думку аўтара, з'яўляецца вядомы зачын Евангелія па водле Іаана: «Напачатку было Слова...» Гутарка ідзе скары пра гэтулькі, а не тэалагічнае разуменне гэтага сімвалу. Не выпадкова Самойла спасылваецца на крылатыя словы з паэмы «Фауст»: «Толькі той будзе спасён, хто, працуючы, ус-

цяж імкнецца наперад».

У. Самойла перакананы: толькі духоўна развітая асоба — гарантыя таго, што ў аснову сацыяльна-палітычнай практыкі будуць пакладзены маральныя прынцыпы. Толькі такая асоба здолее «плыць супраць патоку» і працівіцца злу, ператвараючы зло ў добрае. Аўтар нарыса дасціпна і глыбока выкрываў «культурны імперыялізм», прыхаваны робленай прастатой або дэмагагічнымі лозунгамі. Найвялікшае зло для сусветнай культуры — асіміляцыя, выміранне нацыянальных культур і роднай мовы народаў. «Беларуская мова, — пісаў ён, — сведчыць за беларускі народ». А як свежа, па-сучаснаму гучаць заключныя словы Самойлы: «Жывая мова творыць і першую і наймацнейшую сувязь, што злучае народ у адзіным жывым цэлым. Гэтая сувязь — аснова ўсіх сувязей і спаек, што творацца ў далейшым развіцці і аб'яднанні народа, які вынік шматграннай дзейнасці і барацьбы за сваю індывідуальнасць, — сувязей маральных, эканамічных, палітычных, нацыянальна-дзяржаўных. Моц гэтае першаасновы, гэтае першае спайкі забяспечыць народу яго самастойную вольную будучыню...»

Дзяржыць ж за сваё роднае каранне, беларускі народзе!... Гэтае пачуццё чалавечай і нацыянальнай асабістасці яднала філасофскія ідэі абодвух беларускіх пісьменнікаў. І сёння, калі сусветная грамадскасць, урэшце, з большага ўсвядоміла вечную каштоўнасць культурнай самабытнасці народаў, спадчына І. Канчэўскага і У. Самойлы добра «ўпісваецца» ў духоўны клімат часу перабудовы і адраджэння нашай краіны. Уладзімір КОНАН, доктар філасофскіх навук.

АДПАЧЫЦЬ І СМАЧНА ПАЭСЦІ

У папулярнасці новаму рэстарану «Траецкае прадмесце» не адмовіш. У зале высачэзныя столі. Пад імі, нібыта ў старадаўнім замку, мацаванні-бэлькі. Частыя аконныя перапляценні, сталы і крэслы размясціліся ў невялікіх боксах: зручна і добра—можна сядзець і спакойна размаўляць пра сваё, не перашкаджаючы суседзям. І, вядома, не толькі размаўляць—не за гэтым жа прыходзяць у рэстаран, а смачна паесці.

Пад дахам рэстарана цэлы комплекс прадпрыемстваў грамадскага харчавання, бары «Хвілінка», «Піўны», «Глінтвейная» і сам рэстаран. Прадпрыемства спецыялізуецца на фірменных стравах і блюдах беларускай кухні.

НА ЗДЫМКАХ: рэстаран «Траецкае прадмесце»; у зале рэстарана.

Фота М. МІНКОВІЧА.

СІМВАЛЫ КАХАННЯ Ў МАСТАЦКІМ ТКАЦТВЕ

(Заканчэнне. Пачатак на 7-й стар.)

змяшчаны схематычна паказаныя галінкі папараці. Побач мы бачым некалькі двайных ромбаў. Гэта сімвалі месяца. (Яны азначаюць, што дзеянне купальскага свята праводзіцца, як правіла, у начны час). Такім бачыцца ў народзе вобраз Купалачкі: абаяльнай, грацыёзнай дзяўчыны.

Многія беларускія, рускія і заходнеўрапейскія пісьменнікі і мастакі, паэты і скульптары захапляліся вобразамі рамантычнай русалкі, русалачкі, якая ўвасабляе сабой каханне і журботную долю дзяўчыны, падманутай і кінутай панічом-спаскуснікам.

Народная фантазія ў Беларусі малое вобраз русалкі ў выглядзе маладой, прыгожай дзяўчыны, апранутай у доўгую льяную кашулю, якую насілі нашы бабулі ў

мінулым стагоддзі, з доўгімі распушчанымі на плячах валасамі.

У адным выпадку русалка сядзіць пад калінавым кустом і напявае сумныя песні аб страчаным каханні, аб журботным і бязрадасным жыцці. У іншых — танцуе і спявае пры святле месяца на дне рэчкі. Але ёсць і такі вобраз русалкі, дзе яна сядзіць на беразе, і чакае юнака, каб завабіць у свае падводныя палацы — і напешыцца каханнем, якое дзяўчына-русалка страціла пры жыцці.

Многа любові і ўвагі ўдзялялі вобразу русалкі беларускія сялянкі. Часцей за ўсё ў іх вырабах русалка мае від сіметрычнага бутона кветкі, які нагадвае аддалена жаночую фігуру.

У гэтым плане значную цікавасць мае ручнік, вышыты ў 1920 годзе сялянкай Х. Кісялёвай з вёскі Янові-

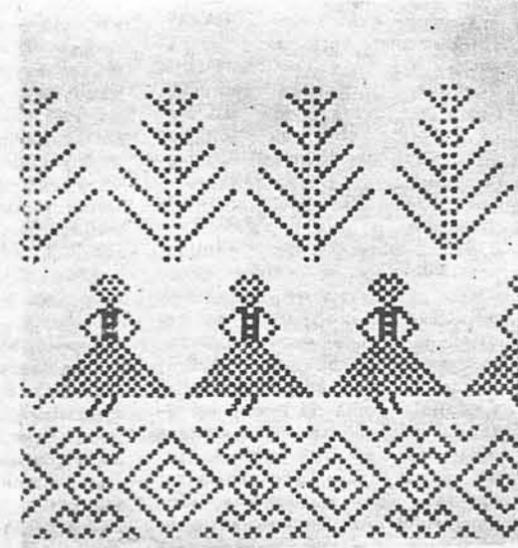
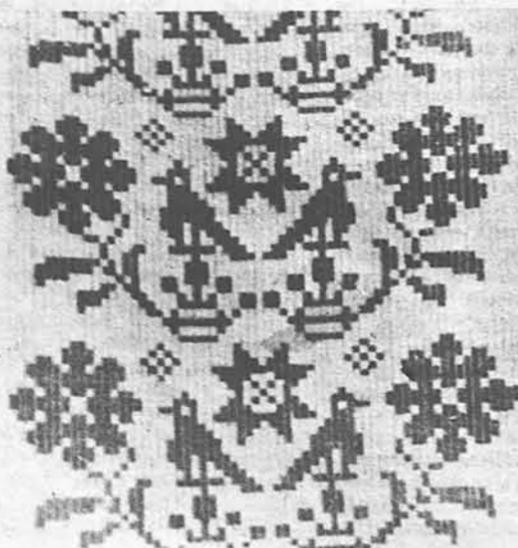
чы Віцебскай вобласці. На ім — фігуры з букетаў кветак, стылізаваных пад чалавечую постаць, што паўтараюцца некалькі разоў.

Але, на жаль, усё гэта ў мінулым. Няма ўжо тых жанчын, рукамі якіх створаны гэтыя адухоўленыя маляўнічыя вобразы народнай фантазіі, фальклору. Адзінае, што мы можам зрабіць, — гэта беражліва збіраць усё тое, што яшчэ захавалася, зберагчы яго ў музей, каб паказаць сучаснай моладзі прыгажосць побыту і жыцця колішняй беларускай вёскі.

Міхаіл КАЦАР.

НА ЗДЫМКАХ: узор узаемнага кахання на вырабе Л. РАДЗЬКО з вёскі Баяны Глушкага раёна; узор разбітага кахання на ручніку Н. САЛТАНОВІЧ з Сянно; узор Купалачкі на ручніку С. МІНЬКОВІЧ з вёскі Пярэспа Сенненскага раёна.

Фота аўтара.

РЭКЛАМА

СПЕЦЫЯЛІЗАВАНАЕ ГАНДЛЁВАЕ ПРАДПРЫЕМСТВА ПА ПРОДАЖУ ПРАДУКЦЫІ КВЕТАВОДСТВА ЗАПРАШАЕ ВЫКАРЫСТАЦЬ ПАСЛУГІ АСАЦЫЯЦЫІ

«ІНТЭРФЛОРА»

Вы можаце заказаць з любой часткі свету за свабодна канверсуючую валюту для ўручэння на тэрыторыі Беларускай ССР вясельны, юбілейны ці ўрачысты букет або сувенірную кампазіцыю, падарункавую аранжыроўку ці жалобную галінку.

Прыемнай нечаканасцю для вашага адрасата будзе своечасова ўручаная дэкаратыўная кампазіцыя з кветак — яна ўнясе арыгінальнасць і індывідуальнасць, упрыгожыць любую ўрачыстасць і інтэр'ер.

СПЕЦГАНДАЛЬПРАДПРЫЕМСТВА ГАРАНТУЕ СВОЕЧАСОВАЕ І ЯКАСНАЕ ВЫКАНАННЕ ЗАКАЗАЎ.

ЗА ПАСЛУГАМІ ПРОСІМ ЗВЯРТАЦЦА НА АДРАС:

БССР, 220051, г. Мінск, вул. Папаніна, д. 7, тэлекс 173207, Эрыка.

СПЕЦГАНДАЛЬПРАДПРЫЕМСТВА ПА ПРОДАЖУ ПРАДУКЦЫІ КВЕТАВОДСТВА.

АЛЕЙНІКАЎ АДПРАЎЛЯЕ ШПРЫЦЫ

«Савецкі д'Артаньян» — так нярэдка каментатары ў час матчаў называюць Сяргея Алейнікава, які выступае цяпер за турынскі клуб «Ювентус». Пятрабавальныя італьянскія балеельшчыкі высока ацэньваюць ігру нашага футбаліста.

З задавальненнем яны даведзілі аб тым, што некалькі дзён назад Алейнікаў купіў 10 тысяч аднара-

зовых шпрыцаў і ў супрацоўніцтве з італьянскім Чырвоным Крыжам накіраваў іх у адну з бальніц Мінска. Хуткую дастаўку грузу па месцу прызначэння забяспечыў Аэрафлот, а таксама турынская транспартная фірма АЗЕ, якая ўзяла на сябе частку расходаў па яго перавозцы.

А. ТАРАКАНАЎ.

ВАС ШУКАЮЦЬ СВАЯКІ І ЧАКАЮЦЬ

Шукаецца САЛЕЙКА Іван Сяргеевіч, які нарадзіўся ў 1925 годзе ў вёсцы Чэпелева Слонімскага раёна Гродзенскай (былой Баранавіцкай) вобласці.

Летам 1944 года, вяртаючыся з работы ў лясгасе, ён зламаў нагу. Яго адвезлі ў свой шпіталь немцы, што праезджалі міма. Праз некалькі дзён у час адступлення шпіталь быў тэрмінова эвакуіраваны. Родныя спазніліся забраць Івана. Яго лічылі загінуўшым. Але ў 1948 годзе ад Івана Сяргеевіча прыйшло пісьмо з Францыі. Перапіска вялася да пачатку 50-х гадоў.

Яго шукае пляменніца, дачка брата Уладзіміра Салейкі, ЦЫБУЛЬКА Ніна Уладзіміраўна.

Просім усіх, хто можа дапамагчы ў пошуку, паведаміць у рэдакцыю або па адрасу:

БССР, 231900, Гродзенская вобл., г. Ваўкавыск, вул. Сацыялістычная, д. 6, кв. 18. ЦЫБУЛЬКА Ніна Уладзіміраўна.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.